

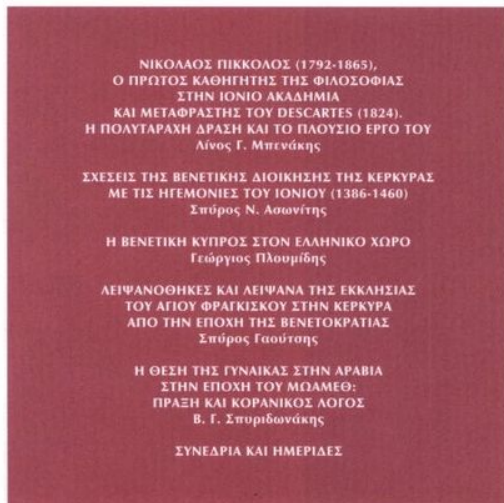
Peri Istorias

Vol 2 (1999)

ΙΟΝΙΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

περί Ιστορίας

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΤΙΣ ΒΟΗΘΗΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ
ΤΕΥΧΟΣ 2 * ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1999 * ΕΚΔΟΣΕΙΣ *Απόστραφος* ΚΕΡΚΥΡΑ

Σχέσεις της Βενετικής διοίκησης της Κέρκυρας με τις ηγεμονίες του Ιονίου (1386-1460)

Σπύρος Ασωνίτης

doi: [10.12681/p.i.24736](https://doi.org/10.12681/p.i.24736)

To cite this article:

Ασωνίτης Σ. (2020). Σχέσεις της Βενετικής διοίκησης της Κέρκυρας με τις ηγεμονίες του Ιονίου (1386-1460). *Peri Istorias*, 2, 25–53. <https://doi.org/10.12681/p.i.24736>

ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΒΕΝΕΤΙΚΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΤΗΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ ΜΕ ΤΙΣ ΗΓΕΜΟΝΙΕΣ ΤΟΥ ΙΟΝΙΟΥ (1386-1460)¹

Σπύρος Ν. Ασωνίτης

Η σύγχρονη ιστοριογραφία που αναφέρεται στη Βενετοκρατία στην Κέρκυρα προσανατολίζεται κυρίως στην προσέγγιση ζητημάτων εσωτερικής ιστορίας. Ας μου επιτραπεί μία μικρή παρέκκλιση, σε μια προσπάθεια προσέγγισης των σχέσεων της βενετικής διοίκησης της Κέρκυρας (του *regiminis Corphoy*, όπως αναφέρεται στις πηγές) με τις ηγεμονίες του χώρου του Ιονίου, καθώς νέες πηγές και μελέτες έρχονται να εμπλουτίσουν τις γνώσεις μας σχετικά με το ρόλο της βενετικής διοίκησης του νησιού στην ευρύτερη περιοχή του Ιονίου κατά τον όψιμο μεσαίωνα.

Κατά τα τέλη του 14ου αι. η Βενετία, μετά την απώλεια των δαλματικών της κτήσεων, δεν διέθετε πλέον ναυτικούς σταθμούς κατά μήκος των δυτικών ακτών της Βαλκανικής μέχρι τη Μεθώνη και την Κορώνη και η ζωτική ανάγκη χρήσης των λιμανιών της περιοχής της επέβαλλε να διατηρεί καλές σχέσεις με τους κατά τόπους κυριάρχους. Η απόκτηση της Κέρκυρας που βρισκόταν περίπου στο μέσον της διαδρομής αυτής, αποτελούσε πάγιο αίτημα της βενετικής πολιτικής κατά το 14ο αι. Ήδη από τις αρχές του αιώνα η γαληνοτάτη είχε επιχειρήσει επανειλημμένα να αποκτήσει το νησί με διπλωματικά μέσα χωρίς όμως επιτυχία (1314, 1350 και 1364)².

Σημαντική για τις εξελίξεις που ακολούθησαν υπήρξε η συνθήκη του Torino (1381), που απαγόρευε στη Βενετία να αποκτήσει κτήσεις στις δαλματικές ακτές μέχρι το Δυρράχιο, ενώ παράλληλα απαγόρευε στους Γενουάτες να εισπλέουν στην Αδριατική³. Η θέση της Κέρκυρας ακριβώς έξω από το όριο της απαγορευμένης για τις δύο ιταλικές δημοκρατίες ζώνης, ερμηνεύει το γεγονός ότι οι προσπάθειες των Βενετών σε διπλωματικό επίπεδο να αποκτήσουν το νησί κορυφώνονται ακριβώς μετά τη συνθήκη του Torino (1381), κατά τα χρόνια της βασιλείας του Καρόλου Γ' της Νεαπόλεως (1382-1385), παραδοσιακού εχθρού των Βενετών και φίλου των Γενουατών. Γιατί, στα σχετικά βενετικά έγγραφα, εκφράζεται απερίφραστα η ανησυχία της γαληνοτάτης για το ενδεχόμενο παραχώρησης από τον Κάρολο Γ' του νησιού στους Γενουάτες, οι οποίοι, παρά την ταπείνωση του πολέμου της Chioggia και τη συνθήκη του Torino, εξακολουθούσαν να θεωρούνται από τους Βενετούς επικίνδυνοι ανταγωνιστές.

Σε ό,τι αφορά τον δυτικό ελλαδικό χώρο, το β' μισό του 14ου αιώνα υπήρξε από πολλές απόψεις κρίσιμο. Το 1359, η μάχη του Αχελώου με το θάνατο του δεσπότη της Ηπείρου Νικηφόρου Β', σηματοδοτεί και τυπικά τη λήξη της ελληνικής πολιτικής κυριαρχίας στην Ήπειρο⁴. Η επικράτη-

ση των Αλβανών στο στρατιωτικό πεδίο δεν αποκατέστησε την πολιτική ενότητα του ηπειρωτικού χώρου, αντίθετα συνετέλεσε στην ένταση της πολιτικής ρευστότητας, δημιουργώντας τις προϋποθέσεις για εύκολη προώθηση των Τούρκων στη δυτική Ελλάδα. Εξ άλλου, οι Τόκκοι, ηγεμόνες των νησιών του νότιου Ιονίου, που κατά κανόνα αντιμάχονταν τους Αλβανούς του ηπειρωτικού χώρου, λειτουργώντας ως περιφερειακά στοιχεία του φεουδαλικού κόσμου της Ιταλίας, ανάλωναν τις δυνάμεις τους σε πολεμικές συγκρούσεις για την επέκταση του ζωτικού χώρου των ηγεμονιών τους⁵.

Οι ηγεμόνες των πολιτικών μορφωμάτων του Ιονίου με τις συχνές αντιπαραθέσεις και συγκρούσεις τους συνέβαλλαν στην ένταση της ρευστότητας και της ανασφάλειας στο δυτικό ελλαδικό χώρο, ενώ παράλληλα παρείχαν στους Τούρκους ευκαιρίες παρέμβασης. Ήδη το 1358 στον αγώνα του κατά των Αλβανών ο Νικηφόρος Β' της Ηπείρου «*Τούρκους προσεκαλέσατο εις συμμαχίαν*»⁶. Το 1380 ο τύραννος των Ιωαννίνων Preljubovic στον πόλεμο με τους Αλβανούς Μαζαρακαίους και Ζενεβισαίους «*προσεκαλέσατο τούς Ίσμαηλίτας*» υπό τον Ισαΐμ, ο οποίος λεηλάτησε τον ευρύτερο χώρο των Ιωαννίνων⁷, ενώ το 1382, σύμφωνα με το Χρονικό των Ιωαννίνων, ένας σοφός παρατήρησε για την πολιτική του Θωμά ότι «*ο δεσπότης άστοχήσας τούς Λατίνους τοίς Τούρκοις συγκοινωνεί*»⁸. Και τότε βέβαια, οι Τούρκοι «*σύμμαχοι*», αφού λεηλάτησαν τις περιοχές των Ιωαννίνων, αποχώρησαν. Το Σεπτέμβρη του 1384 πραγματοποιήθηκε νέα τουρκική επιδρομή στην περιοχή της Άρτας, ενώ ένα χρόνο αργότερα οι Τούρκοι λεηλατούσαν στη Νέα Ήπειρο το Βεράτιο, τα Κάνινα και τον Αυλώνα⁹.

Ο κύριος του Αυλώνα Balsa Balsic, που προσπάθησε να αντισταθεί, έπεσε στη μάχη¹⁰. Ανήσυχη η χήρα του Κομνηνή έσπευσε να ζητήσει τη βενετική προστασία και η Γερουσία ανάθεσε στο ναύαρχο του Κόλπου Ιωάννη Μιάνι να πραγματοποιήσει τις σχετικές επαφές. Στην commissio του Μιάνι η Γερουσία τού απαγόρευε ρητά να εμπλακεί σε εχθροπραξίες με τους Τούρκους, αν αυτοί πολιορκούσαν κάποιο από τα κάστρα της χήρας Balsic¹¹. Και ήταν κατ' αυτήν ακριβώς την αποστολή που ο Μιάνι άλλαξε πορεία, μετά από την πρόσκληση της φιλοβενετικής φατρίας των Κερκυραίων, και απέσπασε την Κέρκυρα από τους αντιπάλους της Βενετίας.

Εκτός από τη χήρα του Balsic κατά την ίδια εποχή ανάλογα αιτήματα για προστασία υποβλήθηκαν στη Βενετία από τους κατοίκους της Χειμάρρας¹² και νοτιότερα του Φαναριού¹³. Τα αιτήματα αυτά δείχνουν ότι ήδη από την εποχή αυτή η Βενετία είχε στη συνείδηση των τοπαρχών, αλλά και των κατοίκων της περιοχής, το κύρος της μόνης δύναμης που θα μπορούσε να τους προστατεύσει.

ΣΤΟ ΒΟΥΘΡΩΤΟ ΚΑΙ ΣΤΗ ΣΑΓΙΑΔΑ. Λίγο πριν από την κατάληψη της Κέρκυρας από τους Βενετούς ο χώρος του Ιονίου εμφανίζεται πολιτικά

κατακερματισμένοι. Οι Βενετοί κατείχαν στο νότιο άκρο του τη Μεθώνη και την Κορώνη. Τα νησιά της Κομητείας της Κεφαλληνίας και το δουκάτο της Λευκάδας βρίσκονταν υπό την εξουσία της Μαγδαληνής Buondelmonti, χήρας του Λεονάρδου Α΄ Τόκκου, υπό την επικυριαρχία του θρόνου της Νεαπόλεως¹⁴. Στον ηπειρωτικό χώρο είχαν διαμορφωθεί μικρές ηγεμονίες, οι περισσότερες αλβανικές. Στο βορρά με κέντρο τα Ιωάννινα την εξουσία είχε ο Φλωρεντίνος Ησαύ Buondelmonti, αδελφός της δούκισσας της Λευκάδας¹⁵. Δυτικότερα, με έδρα το Αργυρόκαστρο, ηγεμόνευε ο Αλβανός σεβαστοκράτορας Γκίνης Ζενεβίσης¹⁶, ενώ βορειότερα, στον Αυλώνα κυριαρχούσε ο οίκος των Balsic¹⁷. Στην Άρτα, την εξουσία κατείχε ο Αλβανός Γκίνος Μπούας Σπάτας και στην Αιτωλοακαρνανία ο αδελφός του, Σγουρός Μπούας Σπάτας¹⁸.

Μετά την κατάληψη της Κέρκυρας οι ανάγκες διατήρησης και συντήρησης της νέας κτήσης έφεραν την επίσημη Βενετία σε στενότερη επαφή με τους ηγεμόνες του Ιονίου. Όπως προκύπτει από τις πηγές, η ισχυρή Βενετία δεν θεωρούσε τους ηγεμόνες της περιοχής αντιπάλους, και κατά κανόνα ακολουθούσε ήπια πολιτική έναντί τους. Όταν όμως οι επιλογές τους κρίνονταν επικίνδυνες, η Γαληνοτάτη δεν δίσταζε να χρησιμοποιήσει κάθε διαθέσιμο μέσο για να στηρίξει τα συμφέροντά της.

Γενικότερα οι Βενετοί κατά την εξεταζόμενη περίοδο επεδίωξαν στο Ιόνιο αρχικά να επεκτείνουν την κυριαρχία τους σε στρατηγικά σημεία και στη συνέχεια να διατηρήσουν την κυριαρχία αυτή στις περιοχές που εγκαταστάθηκαν. Επεδίωξαν παράλληλα να αναπτύξουν και να εμπεδώσουν την επιρροή ή την επικυριαρχία τους επί των ανεξαρτήτων ή εξαρτημένων από άλλες δυνάμεις ηγεμόνων της περιοχής και να δημιουργήσουν μηχανισμούς αντίστασης κατά της τουρκικής διείδσης στο χώρο. Επιπλέον επεχείρησαν να αντιδράσουν σε κάθε προσπάθεια των δυτικών δυνάμεων να αποκτήσουν ερείσματα στο Ιόνιο. Προσπάθησαν τέλος να καταστείλουν την πειρατεία και φυσικά να εξασφαλίσουν τις προϋποθέσεις για συντήρηση της Κέρκυρας. Η βενετική διοίκηση της Κέρκυρας απετέλεσε το κύριο όργανο για την άσκηση της πολιτικής αυτής.

Ένας τομέας των δραστηριοτήτων της διοίκησης του νησιού υπήρξε η δραστηριοποίηση για απόκτηση ερεισμάτων στα ηπειρωτικά παράλια. Όπως προαναφέρθηκε, η κατάληψη της Κέρκυρας από τους Βενετούς διευκολύνθηκε από τη φιλοβενετική φατρία της Κερκυραϊκής Κοινότητας. Η συνεργασία αυτή συνεχίστηκε κατά τα επόμενα χρόνια, όταν η Βενετία απέκτησε τον έλεγχο σημαντικών θέσεων στις ηπειρωτικές ακτές.

Κατά το μεγαλύτερο διάστημα της ανδηγαυικής κυριαρχίας το Βουθρωτό αποτελούσε περιοχή διοικητικά εξαρτημένη από την Κέρκυρα¹⁹. Όταν το 1386 οι Βενετοί κατέλαβαν το νησί, ο φρούραρχος του Βουθρωτού και φεουδάρχης της Κέρκυρας Ricardo de Altavilla, το παρέδωσε στους Βενετούς²⁰. Έκτοτε το Βουθρωτό απετέλεσε σταθερά βενετική κτήση.

Μαζί με το Βουθρωτό ο Altavilla παρέδωσε στους Βενετούς και τη Σαγιάδα²¹. Η κυριαρχία επί της Σαγιάδας, που διέθετε παραγωγικότερες αλυκές, είχε και κατά το παρελθόν προκαλέσει τριβές μεταξύ της ανδηγαυικής διοίκησης της Κέρκυρας και των τοπαρχών της περιοχής. Η ανδηγαυική διοίκηση της Κέρκυρας, για να εξασφαλίσει το μονοπώλιο του αλατιού στον ευρύτερο χώρο, έστελνε περιοδικά δυνάμεις που κατέστρεφαν τις αλυκές²². Ακόμη νοτιότερα η περιοχή των Συβότων, τέθηκε επίσης υπό τον έλεγχο της βενετικής Κέρκυρας²³.

Κατά την ίδια εποχή που οι Βενετοί άρχιζαν τις επιχειρήσεις για κατάληψη της Κέρκυρας, ένας Βενετός κάτοικος του νησιού, ο Marino della Rossia αγόρασε έναντι 100 δουκάτων το κάστρο του Φαναρίου από τον Αλβανό κύριό του. Το 1387 το Φανάρι τέθηκε υπό τη δικαιοδοσία της διοίκησης της Κέρκυρας και ο della Rossia παρέμεινε ως φρούραρχος μέχρι το 1390. Τότε υπέβαλε στο βάλιλο της Κέρκυρας το αίτημα να το πουλήσει στη Βενετία. Η Γερουσία αποδέχθηκε το αίτημα και ο βάλιλος έλαβε εντολή να τον πληρώσει με αλάτι, να εγκαταστήσει νέο φρούραρχο στο Φανάρι και να εισηγηθεί αν συνέφερε η διατήρηση του κάστρου. Προφανώς η εισήγηση υπήρξε θετική και έτσι το κάστρο διατηρήθηκε υπό τη διοίκηση της Κέρκυρας²⁴. Ας σημειωθεί εξ άλλου ότι κατά το 1386, ο Αλβανός κύριος του Αγγελοκάστρου Σγουρός Μπούας Σπάτας πάντρεψε τη θυγατέρα του Στερίνα με το Βενετό Φραγκίσκο Φόσκαρη, που έλαβε ως προίκα το Δραγάμεστο, σημερινό Αστακό, με την περιοχή του²⁵.

Το 1386 λοιπόν οι Βενετοί απέκτησαν άμεσα ή έμμεσα όχι μόνο την Κέρκυρα, αλλά και μια σειρά από παράλιες θέσεις στις ηπειρωτικές ακτές, από το Βουθρωτό μέχρι τον Αστακό της Ακαρνανίας, με αποτέλεσμα την άμεση εμπλοκή της βενετικής πολιτικής στις υποθέσεις του δυτικού ελλαδικού χώρου.

Το καλοκαίρι του 1386, και ενώ οι Βενετοί και οι συνεργαζόμενοι με αυτούς Κερκυραίοι ασχολούνταν με την ολοκλήρωση της κατάληψης του νησιού και την εκδίωξη των Γενουατών από το Αγγελόκαστρο της Κέρκυρας²⁶, ο σεβαστοκράτορας του Αργυροκάστρου Γκίνης Ζενεβίσης κατέλαβε τη Σαγιάδα και συνέλαβε το φρούραρχο και όλη τη βενετική φρουρά. Ο προβλεπτής της Κέρκυρας Marino Maripietro και ο διάδοχος Pantaleone Barbo έλαβαν εντολές από τη Γερουσία να διαπραγματευθούν με το Ζενεβίση την εξαγορά των Βενετών αιχμαλώτων²⁷.

Κατά την ίδια εποχή στάλθηκαν στην Κέρκυρα 5 Προβλεπτές για την οργάνωση της νέας κτήσης. Μεταξύ των αποφάσεων που έλαβαν ήταν και η άμεση ενίσχυση των οχυρώσεων του Βουθρωτού, καθώς οι διαθέσιμες των Αλβανών γειτόνων ήταν εχθρικές. Επιπλέον απαγορεύθηκε η πρόσληψη Αλβανών ως φρουρών στα κάστρα της Κέρκυρας και του Βουθρωτού²⁸.

Ο Ζενεβίσης δεν διατήρησε για πολύ τη Σαγιάδα, η οποία το 1387 καταλήφθηκε από τον δεσπότη Ιωαννίνων Ησαύ Buondelmonti. Ο Ησαύ οχύρωσε το εγκαταλειμμένο κάστρο της περιοχής, το Καστρί, για να

προστατεύει τις αλυκές. Όταν η διοίκηση της Κέρκυρας ανέφερε το γεγονός, η Γερουσία διέταξε να καταστρέφονται κάθε χρόνο οι αλυκές²⁹. Η περιοχή της Σαγιάδας παρέμεινε υπό τον έλεγχο του δεσπότη των Ιωαννίνων μέχρι το 1399, όταν αυτός ηττήθηκε και αιχμαλωτίστηκε από το Ζενεβίση. Έτσι ο τελευταίος έγινε πάλι κύριος των αλυκών της Σαγιάδας και του οχυρού στο Καστρί³⁰.

Μετά τα γεγονότα αυτά, το 1400, η ένταση στις σχέσεις του Ζενεβίση με τους Βενετούς της Κέρκυρας αναζωπυρώθηκε. Η διοίκηση του νησιού πήρε την πρωτοβουλία και κατασκεύασε κατά την εποχή αυτή ένα ξύλινο κυκλικό πύργο (*bastionum*) σε μια νησίδα κοντά στις αλυκές, για να ελέγχει το χώρο και να αποτρέπει την παραγωγή αλατιού, ενέργεια που επαινήθηκε από τη Γερουσία. Ο πύργος αυτός, αλλά και γενικότερα η Σαγιάδα, αναφέρεται έκτοτε στις πηγές με το όνομα *Bastia*³¹. Επειδή όμως οι εχθροπραξίες μεταξύ των Βενετών της Κέρκυρας και του Ζενεβίση ήταν βλαπτικές για το τοπικό εμπόριο, η Γερουσία διέταξε το βάλιο Marino Caravello να φροντίσει, ώστε να σταματήσουν οι εχθροπραξίες με το Ζενεβίση, αν ο τελευταίος δεχόταν να καταστρέψει το Καστρί. Αν ο σεβαστοκράτορας δεσμευόταν με δημόσιο έγγραφο ότι δεν θα παρήγε αλάτι στη Σαγιάδα, οι Βενετοί δέχονταν να μη καταστραφεί το οχυρό στο Καστρί, αλλά θα διατηρούσαν το *bastionum*³².

Τον Ιούλιο 1401 είχε γίνει ανακωχή μεταξύ βαΐλου και Ζενεβίση, μέχρι να επιστρέψει πρεσβεία του τελευταίου από τη Βενετία. Στους ισχυρισμούς των Αλβανών ότι το οχυρό Καστρί, ανήκε στο Ζενεβίση και τους προκατόχους του και ότι είχε κάθε δικαίωμα να παράγει αλάτι εκεί, η Γερουσία αντέτεινε ότι ο πύργος είχε παραδοθεί στους Βενετούς το 1386 από τον Altavilla και ότι ο Ζενεβίσης με δόλο τον είχε αποσπάσει και είχε πουλήσει τη φρουρά στους Τούρκους. Τέλος η Γερουσία υποσχέθηκε ότι θα έδινε οδηγίες στο νέο βάλιο της Κέρκυρας, ώστε να σταματήσει οριστικά η εκκρεμότητα και συνέστησε στο Ζενεβίση να διατηρήσει την ανακωχή μέχρι την άφιξή του στην Κέρκυρα³³.

Τον Ιούλιο του 1401 ο νέος βάλιος Ιωάννης Capello παρουσίασε τις βενετικές θέσεις για τη Σαγιάδα στο Ζενεβίση. Ο τελευταίος, αν ήθελε τη φιλία της Βενετίας, όφειλε να παραδώσει το Καστρί στο βάλιο ή, αν επιθυμούσε να το διατηρήσει, έπρεπε να καταβάλλει ετήσιο ενοίκιο. Οι Βενετοί θα διατηρούσαν οπωσδήποτε την Μπαστιά, που θα ανακατασκευαζόταν ισχυρότερη³⁴. Ο Ζενεβίσης δεν δέχθηκε τις προτάσεις και κατά το επόμενο έτος ο βάλιος έλαβε εντολή να καταστρέψει τις αλυκές, και αν μπορούσε να καταλάβει το Καστρί³⁵. Όμως τελικά ο Ζενεβίσης διατήρησε τη Σαγιάδα και μόνο μετά το θάνατο του η περιοχή περιήλθε πλήρως στη διοίκηση της Κέρκυρας.

Σ ΤΙΣ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΕΣ ΑΚΤΕΣ: ΠΑΡΓΑ - ΑΙΤΩΛΙΚΟ - ΝΑΥΠΑΚΤΟ. Οι σχέσεις με το Ζενεβίση δεν ήταν το μόνο θέμα που απασχολούσε τη διοίκηση της

Κέρκυρας κατά τα πρώτα χρόνια της Βενετοκρατίας. Το φθινόπωρο του 1399 αρχίζει περίοδος έντασης στα ηπειρωτικά παράλια του βόρειου Ιονίου, καθώς ο Αλβανός δεσπότης της Άρτας Γκίνης Μπούας Σπάτας πέθανε χωρίς άρρενα κληρονόμο³⁶. Ο αδελφός του, Σγουρός Μπούας Σπάτας, έσπευσε από την Αιτωλία και ανέλαβε αμέσως την εξουσία, αλλά μερικές μέρες αργότερα ο *Σερβοαρβανιτοβουλγαροβλάχος* τυχοδιώκτης Βογκόης έγινε κύριος της Άρτας και ο Σγουρός εκδιώχθηκε. Εν τούτοις η αρχή του Βογκόη στην Άρτα υπήρξε εφήμερη, αφού ο εγγονός του νεκρού Σπάτα, ο Μουρίκης Σπάτας, έγινε κύριος της πόλης³⁷.

Μια σύντομη αναφορά εγγράφου του Ιστορικού Αρχείου της Κέρκυρας, που μας πληροφορεί ότι το 1400 οι Κερκυραίοι *conquistorno il castello della Parga dalle mani del sor Bongois, poi il Fanaro*, διευκολύνει στην κατανόηση των εξελίξεων³⁸. Ο Βογκόης αναφέρεται από το Χρονικό των Ιωαννίνων ως τύραννος, που άσκησε τρομοκρατία στις περιοχές που κατέλαβε. Η Πάργα πριν από τα γεγονότα του 1399 ανήκε στον Αλβανό κύριο της Άρτας Γκίνης Μπούας Σπάτα³⁹, ενώ το Φανάρι βρισκόταν, όπως είδαμε, υπό τη βενετική κυριαρχία. Από βενετικό έγγραφο πληροφορούμαστε ότι το κάστρο της Πάργας ύψωνε τη σημαία του Αγ. Μάρκου και κατέβαλλε στη διοίκηση της Κέρκυρας φόρο έναντι της προστασίας που εξασφάλιζε στο κάστρο αυτό η Βενετία⁴⁰. Από το έγγραφο του κερκυραϊκού Αρχείου συνάγεται ότι ο Βογκόης έγινε κύριος της Πάργας και του Φαναριού, προφανώς κατά την ίδια εποχή που κατέλαβε και την εξουσία στην Άρτα. Οι Βενετοί λοιπόν της Κέρκυρας, συγκρούστηκαν με το Βογκόη για να του αποσπάσουν το Φανάρι και την Πάργα.

Τα έγγραφα του βενετικού Αρχείου δεν αναφέρουν τα γεγονότα αυτά και περιορίζονται στην πολιτική διάσταση της υποθέσης. Σύμφωνα με αυτά, την άνοιξη του 1401 ο βάιλος Marino Caravello έστειλε αναφορά στη Γερουσία, σύμφωνα με την οποία είχε αποδεχθεί πρόσκληση μερίδας των Παργινών, προφανώς της αντίθετης προς την εξουσία του Βογκόη, να παραλάβει το κάστρο της Πάργας, το οποίο επιθυμούσαν να αποκτήσουν και άλλοι ενδιαφερόμενοι⁴¹. Από το έγγραφο του κερκυραϊκού Αρχείου συνάγεται ότι η υπαγωγή της Πάργας και του Φαναριού υπό βενετικό έλεγχο δεν έγινε χωρίς αντίσταση, καθώς αναφέρονται σημαντικές απώλειες των Κερκυραίων. Οπωσδήποτε η επιχείρηση έγινε με πρωτοβουλία του βαίλου και χωρίς τη γνώμη της Γερουσίας, η οποία μάλιστα εξέφρασε την αποδοκιμασία της γι' αυτό⁴².

Η σπουδή του βαίλου της Κέρκυρας είναι δυνατό να ερμηνευθεί από το κατεπείγον των εξελίξεων στην περιοχή. Ιδιαίτερα ενοχλημένη εμφανίζεται η Γερουσία για τη συμφωνία που υπέγραψε ο βάιλος με τους Παργινούς, που αφορούσε τους όρους παράδοσης και διοίκησης της Πάργας, καθώς και τα προνόμια που παραχωρήθηκαν. Αντίθετα δεν γίνεται λόγος, ούτε εκφράζεται η δυσaréσκεια της Γερουσίας για ανθρώπινες απώλειες, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει στο συμπέρασμα ότι στην επι-

χείριση έλαβαν μέρος σχεδόν αποκλειστικά Κερκυραίοι.

Το 1401 δόθηκαν οδηγίες στο ναύαρχο του Κόλπου να μεταβεί στην Πάργα και να εξετάσει, αν η κατοχή του τόπου συνέφερε οικονομικά τη Βενετία, να εισηγηθεί για τις αναγκαίες οχυρώσεις και να στείλει τη συμφωνία με τους κατοίκους στη Γερουσία για εξέταση και λήψη αποφάσεων. Ρωτούσε επίσης η Γερουσία σε ποιόν ανήκει η Πάργα *de iure*⁴³. Προφανώς η απάντηση ήταν ότι η Πάργα τελούσε υπό βενετική προστασία και ότι ο νόμιμος κύριός της, ο Σγουρός, είχε απομακρυνθεί από το σφετεριστή Βογκόη. Μετά την εισήγηση του ναυάρχου, που πραγματοποίησε την αυτοψία, η Γερουσία επαίνεσε το βάλιο για την πρωτοβουλία του και αποφάσισε την αποδοχή των όρων που αυτός είχε συμφωνήσει⁴⁴.

Νοτιότερα, στην Αιτωλία, η Ναύπακτος κατεχόταν από τον Αλβανό Σγούρο Μπούα Σπάτα. Το βενετικό ενδιαφέρον για τη Ναύπακτο αρχίζει ουσιαστικά το 1402, όταν η διοίκηση της Κέρκυρας έστειλε αναφορά στη Γερουσία, σύμφωνα με την οποία ο Σγουρός, πιεζόμενος από τον Κάρολο Α΄ Τόκκο, είχε επαφές με τους Τούρκους, οι οποίοι του ζητούσαν να παραδώσει το κάστρο. Τότε η Γερουσία άρχισε να συγκεντρώνει πληροφορίες για την κατάσταση του λιμανιού και για τις οικονομικές δυνατότητες της περιοχής. Στο σχετικό έγγραφο αναφέρεται ότι υπό τουρκικό έλεγχο η Ναύπακτος θα έθετε σε κίνδυνο τις βενετικές κτήσεις της Κέρκυρας, αλλά και της Μεθώνης και Κορώνης. Ο βάλιος της Κέρκυρας επιφορτίστηκε να αναλάβει το συντονισμό των προσπαθειών και των διαπραγματεύσεων με τον Αλβανό κύριο της Ναυπάκτου, ώστε το κάστρο και η περιοχή του να περιέλθουν στη Βενετία. Η αισιοδοξία για την επιτυχία των διαπραγματεύσεων ήταν μεγάλη. Στάλθηκε μάλιστα στην Κέρκυρα με κάθε μυστικότητα ο Pietro Miani, για να λάβει από την τοπική διοίκηση εφόδια και ανθρώπους, ώστε να φρουρήσει τη Ναύπακτο. Όμως τα 3000 δουκάτα που πρόσφευρηθηκαν τότε στον Σγουρό δεν θεωρήθηκαν αρκετά για να τον πείσουν να την παραδώσει στους Βενετούς⁴⁵. Έτσι, για να αποτραπεί κάθε κίνδυνος να περιέλθει η Ναύπακτος στους Τούρκους, ο βάλιος της Κέρκυρας έλαβε εντολή να στείλει εφόδια στο Σγουρό, ώστε να είναι σε θέση να αντισταθεί. Όμως τότε οι τουρκικές πιέσεις δεν συνεχίσθηκαν και έτσι η Ναύπακτος διατηρήθηκε υπό αλβανική κυριαρχία.

Πέντε χρόνια αργότερα (1407), όταν ο κίνδυνος να περιέλθει στους Τούρκους η Ναύπακτος έγινε άμεσος, πραγματοποιήθηκε επίθεση, κατά την οποία οι Αλβανοί αντιστάθηκαν, αλλά ο αρχηγός τους και διάδοχος του Σγουρού, Παύλος Σπάτας, παρασύρθηκε με δόλο από το Βενετό ναύαρχο έξω από το κάστρο, όπου, υπό την απειλή του αποκεφαλισμού, αναγκάστηκε να υπογράψει παραχωρητήριο της Ναυπάκτου στη Βενετία έναντι 1500 δουκάτων. Από αυτά τα 1100 καταβλήθηκαν από τη διοίκηση της Κέρκυρας, ενώ τα υπόλοιπα δεν δόθηκαν στον Παύλο ποτέ⁴⁶.

Κοντά στη Ναύπακτο, το Ανατολικό με τα πλούσια ιχθυοτροφεία και

αλυκές, που ανήκε στον Αλβανό κύριο της Ναυπάκτου, είχε ήδη καταληφθεί από τον Κάρολο Α΄ Τόκκο. Όταν, μετά την κατάληψη της Ναυπάκτου, η Βενετία απαίτησε την παράδοσή του, ο Τόκκος συμμορφώθηκε υπό τον όρο να τεθεί η παραγωγή του Ανατολικού υπό καθεστώς συνεκμετάλλευσης. Μια πρεσβεία του Τόκκου με αποστολή το διακανονισμό του μελλοντικού καθεστώτος του Ανατολικού πήγε στη Βενετία.

Μετά τις σχετικές διαπραγματεύσεις οι πρέσβεις υποσχέθηκαν να μεταφέρουν τις βενετικές προτάσεις στον Τόκκο και σε δύο μήνες να μεταβούν στην Κέρκυρα με εξουσιοδότηση του Τόκκου για την υπογραφή της συμφωνίας, την οποία θα υπέγραφε, ως εκπρόσωπος της Βενετίας, ο βάιλος της Κέρκυρας Roberto Morosini. Για ενημέρωση του τελευταίου η Γερουσία τον πληροφορούσε ότι η Βενετία είχε αγοράσει μαζί με τη Ναύπακτο και το Ανατολικό, το οποίο αποτελούσε εξάρτημά της. Ο Τόκκος ουσιαστικά δεν είχε δικαιώματα στο Ανατολικό, αλλά η Βενετία ήταν διατεθειμένη να ικανοποιήσει κάποιες από τις απαιτήσεις του. Αν όμως δεν δεχόταν τις βενετικές προτάσεις, ο βάιλος έπρεπε να στείλει φρουρά 8 βαλλισταρίων στο Ανατολικό, μέχρι να ληφθεί οριστική απόφαση για τη φρούρησή του. Έπρεπε επίσης ο βάιλος να στείλει εμπειρογνώμονα που θα φρόντιζε για την κατά το δυνατόν αποδοτικότερη λειτουργία των ιχθυοτροφείων. Επειδή όμως ο Τόκκος δεν δέχθηκε τις βενετικές προτάσεις, το 1408 αποφασίσθηκε να ενοικιαστούν τα ιχθυοτροφεία του Ανατολικού σε ιδιώτες από τη διοίκηση της Κέρκυρας⁴⁷.

Έτσι, μέσα στην εικοσαετία που ακολούθησε την κατάληψη της Κέρκυρας, οι Βενετοί απέκτησαν τον έλεγχο των σημαντικότερων στρατηγικά και οικονομικά θέσεων στις ηπειρωτικές ακτές του Ιονίου. Τον κεντρικό ρόλο στις εξελίξεις αυτές τον έπαιξε η διοίκηση της Κέρκυρας. Εξ άλλου καθώς η συμμετοχή των Κερκυραίων στην προώθηση των βενετικών συμφερόντων στην περιοχή υπήρξε ουσιαστική, η Βενετία εμπιστεύθηκε σημαντικές διοικητικές θέσεις των νέων κτήσεων του Ιονίου σε μέλη της κερκυραϊκής άρχουσας τάξης.

Αφού οι Βενετοί εγκαταστάθηκαν σε σημαντικά σημεία του Ιονίου, η διοίκηση της Κέρκυρας ανέλαβε την ευθύνη για την διατήρησή τους υπό βενετικό έλεγχο. Πέραν από την διοικητική μέριμνα για τις νέες κτήσεις η τοπική διοίκηση φρόντιζε για το διορισμό αξιωματούχων, την επάνδρωση των φρουρών, την κατασκευή και επισκευή οχυρωματικών έργων, αλλά και για την αποστολή ενισχύσεων, όταν διαγραφόταν κάποια απειλή κατά των κτήσεων αυτών.

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΟΥ ΒΕΝΕΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ. Οι αντιπαραθέσεις και οι συγκρούσεις δεν αποτελούν τον κανόνα στις σχέσεις της διοίκησης της Κέρκυρας με τους τοπάρχες της περιοχής. Κάθε φορά που η βενετική διοίκηση έκρινε ότι το επέβαλλαν οι περιστάσεις, ζητούσε τη συνεργασία των τοπαρχών αυτών, για τους οποίους η βενετική υποστήριξη ήταν ανα-

γκαία για την αποτροπή κάποιας απειλής, όπως αναγκαία ήταν και η βενετική μεσολάβηση και διαιτησία κατά τις συχνές μεταξύ τους συγκρούσεις. Έτσι η Βενετία είχε τη δυνατότητα να αναπτύσσει και να επιβεβαιώνει τον κυρίαρχό της ρόλο στην περιοχή.

Εκτός από την κατάληψη θέσεων στην περιοχή του Ιονίου, η Βενετία χρησιμοποίησε την πολιτογράφηση των ηγεμόνων της περιοχής ως μέσο για την εξασφάλιση της επιρροής της στο χώρο του Ιονίου. Όπως είναι γνωστό, η Βενετία για λόγους πολιτικής σκοπιμότητας παραχωρούσε σε ξένους, ιδιαίτερα σε επίσημα πρόσωπα, την ιδιότητα του Βενετού πολίτη⁴⁸. Την ιδιότητα αυτή συνέδεε με την υποχρέωση της να παρέχει προστασία στις κτήσεις του, αλλά και στην οικογένεια του, όταν αυτός έχανε τις κτήσεις του. Παράλληλα ο αποδέκτης της τιμητικής αυτής πολιτογράφησης, αναλάμβανε την υποχρέωση να υποστηρίξει τα βενετικά συμφέροντα⁴⁹. Οπωσδήποτε οι σχέσεις εξάρτησης των ηγεμόνων της περιοχής παρουσίαζαν περιπλοκές, που οφείλονταν στις εξαιρετικά έντονες πιέσεις που υφίσταντο αυτοί όχι μόνον από την πλευρά των Βενετών, αλλά και από την πλευρά των Τούρκων, ιδιαίτερα οι Αλβανοί, αλλά και των βασιλέων της Νεαπόλεως οι Τόκκοι. Οι αποδέκτες της ιδιότητας του Βενετού πολίτη ήταν συχνά υποχρεωμένοι να επιδίδονται σε επικίνδυνες διπλωματικές ακροβασίες, ώστε να ικανοποιούν κατά το δυνατόν όλους τους προστάτες ή επικυριάρχους τους. Υποτελείς των Τούρκων στο δυτικοελλαδικό χώρο αναφέρονται κατά καιρούς ο Ησαύ Buondelmonti των Ιωαννίνων⁵⁰, ο Μουρίκης Σπάτας της Άρτας, ο Σγουρός της Ναυπάκτου⁵¹, ο Σίμων Ζενεβίσης κύριος του Στροβιλιού⁵², ακόμη και ο Κάρολος Α΄ Τόκκος και οι διάδοχοί του⁵³.

Από την πλευρά της η Βενετία, ακολουθώντας την πολιτική της μη πρόκλησης προς τους Τούρκους, αντιμετώπιζε τις σχέσεις της με τους τοπικούς ηγεμόνες ανάλογα με τις περιστάσεις⁵⁴. Πέραν από την αύξηση της επιρροής της, θεωρούσε ότι η πολιτική των πολιτογραφήσεων των τοπικών ηγεμόνων, της παρείχε δικαιική βάση, ώστε να στηρίξει τα δικαιώματά της επί των κτήσεών τους, έναντι άλλων διεκδικητών.

Το 1399 το γεγονός ότι ο Ησαύ ήταν επίτιμος *Civis Venetiarum* υποχρέωνε τη βενετική διοίκηση της Κέρκυρας να δραστηριοποιηθεί για την απελευθέρωσή του από το Ζενεβίση⁵⁵. Το 1408 η Βενετία απαντούσε στις αιτιάσεις του βασιλιά της Νεαπόλεως Λαδισλάου, που απαιτούσε να του αποδοθεί η Ναύπακτος ως κτήση του πριγκηπάτου της Αχαΐας, ότι την κτήση αυτή την είχε αγοράσει από τον Παύλο Σγουρό, ο οποίος, όπως και ο πατέρας του κατά το παρελθόν, είχε την ιδιότητα του Βενετού πολίτη⁵⁶. Ανάλογη απάντηση δόθηκε το 1409 και στις αξιώσεις των Τούρκων επί της Ναυπάκτου⁵⁷.

Στην περίπτωση του κυρίου της Άρτας Μουρίκη Σπάτα, που το 1410 ήταν, σύμφωνα με πληροφορίες της διοίκησης της Κέρκυρας, *Homo Turcorum*, η Βενετία έδειξε κατ' αρχήν επιφυλακτικότητα. Όταν αυτός

πρότεινε να υψώσει τη σημαία του Αγ. Μάρκου στο κάστρο της Ρηνιάσας και να το θέσει υπό την προστασία της διοίκησης της Κέρκυρας, η Γερουσία αρχικά αρνήθηκε την πρόταση, για να μη προκληθούν οι Τούρκοι⁵⁸. Όμως μερικούς μήνες αργότερα, καθώς η οικονομική του συνεργασία ήταν απαραίτητη για τον επισιτισμό της Κέρκυρας, του παραχώρησε προνομιακά ο τίτλος του Βενετού πολίτη⁵⁹.

Όταν ο Γκίνης Ζενεβίσης, κύριος του Αργυροκάστρου, κινδύνευε από τους Τούρκους, ζήτησε από τη διοίκηση της Κέρκυρας να εισηγηθεί, ώστε να λάβει ο ίδιος και οι συγγενείς του την ιδιότητα του Βενετού πολίτη. Το αίτημα έγινε δεκτό το Σεπτέμβριο του 1418⁶⁰.

Ο ρόλος της διοίκησης της Κέρκυρας κατά τις διαδικασίες πολιτογράφησης των τοπικών ηγεμόνων ήταν εισηγητικός, ενώ η εγκατάσταση των πολιτογραφούμενων ηγεμόνων και των οικογενειών τους στο νησί σε περίπτωση απώλειας των κτήσεών τους αποτελούσε δελεαστική προοπτική γι' αυτούς.

Ένας άλλος τρόπος, με τον οποίο η διοίκηση της Κέρκυρας προώθησε το βενετικό ηγεμονισμό στο χώρο, υπήρξαν οι μεσολαβητικές προσπάθειες για άρση των αντιθέσεων μεταξύ των τοπικών ηγεμόνων. Ο πόλεμος μεταξύ του Ζενεβίση και του Φλωρεντίνου δεσπότη Ιωαννίνων Ησαύ, που κατέληξε σε αιχμαλωσία του τελευταίου (1399), έδωσε τη δυνατότητα στο βάλιο Κερκύρας να παίξει μεσολαβητικό ρόλο για την απελευθέρωσή του. Ο βάλιος της Κέρκυρας Marino Caravello ανέλαβε πράγματι την πρωτοβουλία μεσολάβησης, και στη συνέχεια το κοινό της Φλωρεντίας έστειλε πρεσβεία για να συνεργαστεί μαζί του για τον ίδιο σκοπό. Τελικά, όπως μας πληροφορεί το Χρονικό των Ιωαννίνων, «*περάσας τοίνυν ὁ Ἰζαού εἰς τοὺς Κορφοὺς, καὶ διαμείνας ἡμέρας τινάς, ἀπέπλευσεν εἰς τὴν Ἁγίαν Μαύραν*» από όπου επέστρεψε στα Ιωάννινα⁶¹.

Στον ηπειρωτικό χώρο η διοίκηση της Κέρκυρας δεν ενίσχυσε μόνο τον κύριο της Ναυπάκτου Σγουρό κατά των Τούρκων, αλλά και τον ανεψιό του, κύριο της Άρτας Μουρίκη Σπάτα, ο οποίος βρισκόταν το 1403 σε εμπόλεμη κατάσταση με τον Κάρολο Α΄ Τόκκο. Το 1403 οι Αλβανοί είχαν κατορθώσει να αναχαιτίσουν τον Τόκκο, που είχε μέχρι τότε σημαντικές επιτυχίες εις βάρος τους, και τον Ιούλιο ο Τόκκος διαμαρτυρόταν στη Γερουσία, επειδή ο βάλιος της Κέρκυρας είχε εφοδιάσει το Μουρίκη με όπλα, μεταξύ των οποίων και βομβάρδες. Και είναι αλήθεια ότι η Γερουσία είχε δώσει την άδεια στον Σπάτα να στρατολογήσει στην Κέρκυρα βαλλισταρίους και να αγοράσει από την τοπική διοίκηση βαλλίστρες. Διαμαρτυρόταν επίσης ο Τόκκος, επειδή Κερκυραίοι υπήκοοι της Βενετίας μίσθωναν τα ιχθυοτροφεία του Μουρίκη, ενισχύοντάς τον κατ' αυτόν τον τρόπο οικονομικά, και ζητούσε να σταματήσουν οι Βενετοί να στηρίζουν τον εχθρό του. Φυσικά η Γερουσία δεν παραδέχθηκε τις καταγγελίες του Τόκκου και, δηλώνοντας άγνοια για τα καταγγελλόμενα, του συνέστησε να ειρηνεύσει με το Μουρίκη, προσφέροντας τις καλές της

υπηρεσίες της διοίκησης της Κέρκυρας για το σκοπό αυτό⁶².

Το 1410 ήταν ο Αλβανός κύριος της Άρτας Μουρίκης αυτός που θα ζητήσει τη μεσολάβηση της Βενετίας, ώστε να σταματήσουν οι από θάλασσα επιχειρήσεις του Τόκκου κατά των παραλίων του. Ζητούσε επίσης την άδεια να στρατολογή βαλλισταριούς και να προμηθεύεται όπλα από την Κέρκυρα. Η Βενετία, που γνώριζε ότι ο Μουρίκης είχε επαφές με τους Τούρκους, δέχθηκε τα αιτήματα και έδωσε εντολή στο βάλιο της Κέρκυρας για μεσολάβηση, αλλά και να προειδοποιήσει τους Τόκκους, που συνέχιζαν τις θαλάσσιες επιχειρήσεις, ότι δεν θα ανεχόταν ζημιές σε βάρος των υπηκόων της που κυκλοφορούσαν στην περιοχή. Ο βάλιος έφερε με επιτυχία σε πέρας την αποστολή αυτή και την άνοιξη του 1410 οι Τόκκοι σταμάτησαν τις θαλάσσιες επιθέσεις κατά των κτήσεων του Μουρίκη⁶³.

Εν τούτοις, και ενώ ο Τόκκος απείχε από κάθε εχθροπραξία, το καλοκαίρι του ίδιου έτους ο Μουρίκης επανέλαβε τις επιδρομές στην περιοχή της Βόνιτσας, που ανήκε στον Τόκκο. Όταν ο βάλιος της Κέρκυρας Domenico Contareno τού ζήτησε να διατηρήσει την ειρήνη με τον Τόκκο, ο Αλβανός κύριος της Άρτας απάντησε ότι μόνο κατά θάλασσαν είχε το δικαίωμα να συνάψει ειρήνη, ενώ, για να ειρηνεύσει στην ξηρά, έπρεπε να λάβει την άδεια των Τούρκων. Γι' αυτό δεχόταν να συνάψει μόνο τρίμηνη ανακωχή κατά ξηράν με τον Τόκκο, μέχρι να λάβει την έγκριση των Τούρκων για τη σύναψη της ειρήνης⁶⁴.

Η Βενετία βέβαια ανησυχούσε για τις σχέσεις του Μουρίκη με τους Τούρκους, που τον πίεζαν να συνεχίσει τις επιθέσεις κατά του Τόκκου σε αντίποινα για την απόσπαση από αυτούς του Αγγελοκάστρου της Αιτωλίας. Ο νέος Βενετός βάλιος Roberto Morosini, που επρόκειτο να αναχωρήσει για την Κέρκυρα, έλαβε εντολή να εκφράσει την απορία της Βενετίας για τη στάση του Μουρίκη και τις σχέσεις του με τους Τούρκους και να τον πιέσει ώστε, αν δεν μπορούσε να δεσμευθεί συνάπτοντας συμφωνία ειρήνης, να δεχθεί τουλάχιστον μια μακροχρόνια ανακωχή.

Όμως ο λοιμός που επικρατούσε τότε στις περιοχές του Ιονίου και η μεγάλη θνησιμότητα στην Κέρκυρα, καθυστέρησαν την άφιξη του νέου βαΐλου στο νησί και, όταν τελικά έφτασε, στις αρχές του 1411, η κατάσταση είχε μεταβληθεί. Αντιλαμβανόμενοι τα κοινά τους συμφέροντα και χωρίς τη μεσολάβηση των Βενετών, ο Μουρίκης και ο Τόκκος κατέληξαν σε συμφωνία ειρήνης⁶⁵.

Η ειρήνη δεν κράτησε πολύ. Δύο χρόνια αργότερα (1413), ο Τόκκος αντιμετωπίζοντας τη συμμαχία Αλβανών της Άρτας και πρίγκηπα Αχαΐας ζητούσε τη βενετική προστασία. Πρότεινε μάλιστα να αναλάβει τη διοίκηση των νησιωτικών κτήσεων του ένας podestà, που θα τον επέλεγε η διοίκηση της Κέρκυρας και θα τον μισθοδοτούσε ο ίδιος. Η βενετική απάντηση υπήρξε αρνητική, όμως η διοίκηση της Κέρκυρας έστειλε τη γαλεότα της στην περιοχή του Πατραϊκού μαζί με άλλα πλοία και η βε-

νετική ναυτική παρουσία στην περιοχή απέτρεψε την ήττα του Τόκκου⁶⁶.

Είναι προφανές ότι με όλες αυτές τις παρεμβάσεις μεταξύ των αντιμαχομένων ηγεμόνων του Ιονίου η βενετική διοίκηση της Κέρκυρας υπηρέτησε την πολιτική της διατήρησης των ισορροπιών μεταξύ των αντιμαχομένων ηγεμονίσκων, ώστε να περιοριστούν κατά το δυνατόν οι παρεμβάσεις των Τούρκων στην περιοχή.

Όμως πέραν από την μεσολάβηση μεταξύ των αντιμαχομένων ηγεμόνων η Βενετία χρησιμοποίησε και τις απειλές εναντίον τους, όταν οι ενέργειές τους κρίνονταν επικίνδυνες ή οι φιλοδοξίες τους ξεπερνούσαν τα επιτρεπόμενα μέτρα. Το επεισόδιο με το στόλο του βασιλιά της Νεαπόλεως Λαδίσλαου επιβεβαίωσε από νωρίς τον *de facto* ηγεμονικό ρόλο της Βενετίας στο νησιωτικό χώρο του νότιου Ιονίου.

Το κάλοκαιρι του 1400 τρεις γαλέρες του Λαδίσλαου εμφανίστηκαν στο Ιόνιο, γεγονός που θορύβησε τους Βενετούς. Η απειλή για την Κέρκυρα ήταν σαφής, καθώς ο βασιλιάς της Νεαπόλεως εξακολουθούσε να θεωρεί τους Βενετούς σφετεριστές του νησιού. Ο Λαδίσλαος διέταξε τον υποτελή του Κάρολο Α΄ Τόκκο να ανεφοδιάσει τα πλοία, διαταγή που έφερε τον Τόκκο σε δύσκολη θέση, καθώς ο ίδιος ήταν και επίτιμος Βενετός πολίτης. Για να αντιμετωπίσει το πρόβλημα επέτρεψε στα πλοία του επικυριάρχου του να σταθμεύσουν στα λιμάνια του, αλλά ζήτησε από τους πλοιάρχους να υποσχεθούν εγγράφως ότι δεν θα έβλαπταν βενετικά πλοία. Όμως ο βάιλος της Κέρκυρας Marino Caravello διεμήνυσε στον Τόκκο ότι, αν πράγματι επιθυμούσε τη φιλία της Βενετίας, δεν έπρεπε στο εξής να δέχεται, ούτε να ανεφοδιάζει τα πλοία του βασιλιά. Έτσι ο Κάρολος Α΄, έχοντας και την δυσάρεστη εμπειρία ενός βενετικού *embargo* (1390), αναγκάστηκε να αποπέμψει τα πλοία του Λαδίσλαου, ενέργεια που εξόργισε το βασιλιά της Νεαπόλεως, ο οποίος θα έπαιρνε μέτρα σε βάρος του Τόκκου, αν δεν τον συγκρατούσε ο εξάδελφος του Τόκκου Guglielmo, σύμβουλος του βασιλιά στην αυλή της Νεαπόλεως⁶⁷.

Αργότερα, όταν ο Τόκκος είχε ενδυναμωθεί σε βαθμό επικίνδυνο για τη Βενετία και ασκούσε ανεξάρτητη πολιτική, η Γαληνοτάτη ανακίνησε το ζήτημα του Δραγάμεστου. Όπως είδαμε, το Δραγάμεστο (Αστακός) είχε δοθεί το 1386 ως προίκα από το Σγουρό Μπούα Σπάτα στον Φραγκίσκο Φόσκαρη, θείο του ομώνυμου δόγη, αλλά στη συνέχεια το απέσπασε από την αλβανική φρουρά ο Τόκκος. Ο δόγης Φραγκίσκος Φόσκαρης ενδιαφέρθηκε προσωπικά για τις διεκδικήσεις του θείου του. Στις 3-9-1424 με έγγραφό του προς το βάιλο της Κέρκυρας Marco Miani τού ανέθεσε να κρίνει τη διαφορά για το Δραγάμεστο, αφού προηγουμένως ο Τόκκος ή εκπρόσωπός του θα του εξέθετε τις απόψεις του.

Ο βάιλος της Κέρκυρας πήγε ο ίδιος στη Λευκάδα, όπου ήλθε και ο Τόκκος από τα Ιωάννινα. Όταν όμως ο βάιλος έθεσε το θέμα του Δραγάμεστου, ο Τόκκος αρνήθηκε να του αναγνωρίσει την αρμοδιότητα εκδίκασης της υπόθεσης, λέγοντας ότι υπήρχαν άλλοι, αρμοδιότεροι κριτές

για μια τέτοια διαφορά, όπως η βασίλισσα της Νεαπόλεως ή ο πάπας. Πληροφόρησε επίσης το βάλιο ότι το Δραγάμεστο ανήκε στον πατέρα του Λεονάρδο Α΄ Τόκκο, από τον οποίο το είχε αποσπάσει βίαια ο πεθερός του Φόσκαρη Σγουρός. Μετά τη συνάντηση αυτή ο βάλιος επέστρεψε στην Κέρκυρα, από όπου ενημέρωσε το δόγη για τις θέσεις του Τόκκου.

Ο δόγης ανέθεσε τότε στο βάλιο να συνεννοηθεί με τον Τόκκο για το χρόνο διεξαγωγής της δίκης, αλλά οι επαφές που πραγματοποίησε δεν είχαν θετικό αποτέλεσμα. Καθώς η στάση του Τόκκου θεωρήθηκε περιφρονητική για το δόγη, ο τελευταίος απείλησε ότι θα δέσμευε περιουσιακά στοιχεία του ίδιου και των υπηκόων του που βρίσκονταν στην Κέρκυρα, γεγονός που ανάγκασε τον Τόκκο να αποδεχθεί να αποζημιώσει τους κληρονόμους του νεκρού πλέον Φόσκαρη. Όμως το 1429 πέθανε και άφησε την εκκρεμότητα στους κληρονόμους του⁶⁸.

ΟΙ ΤΟΥΡΚΟΙ. Παρά το γεγονός ότι η Βενετία είχε επιλέξει την τήρηση εφεκτικής στάσης απέναντι στην τουρκική διείσδυση στο χώρο του Ιονίου, αποφεύγοντας τις προκλήσεις, παρασκηνιακά ενθάρρυνε τους τοπικούς ηγεμόνες να αντισταθούν στην τουρκική διείσδυση, ανάλογα με τις περιστάσεις. Όργανο για την άσκηση της βενετικής αυτής πολιτικής στον εξεταζόμενο χώρο ήταν η διοίκηση της Κέρκυρας⁶⁹, η οποία εκτός των άλλων, ανέπτυξε δίκτυο κατασκόπων στον τουρκοκρατούμενο ελλαδικό χώρο, ώστε να μεταδίδει στη μητρόπολη έγκυρες πληροφορίες για τις κινήσεις των αντιπάλων της.

Το 1394 ο διαφανόμενος κίνδυνος τουρκικής επίθεσης κατά του Αργυροκάστρου και του Βουθρωτού, οδήγησε σε συνεργασία τους Αλβανούς τοπάρχες της περιοχής με τη βενετική διοίκηση της Κέρκυρας για οχύρωση του Εξαμιλίου. Για την εκτίμηση της κατάστασης μετέβησαν επί τόπου ο βάλιος της Κέρκυρας με το ναύαρχο Κόλπου και στη συνέχεια υπέβαλαν τη σχετική εισήγηση στη Γερουσία⁷⁰.

Στα έγγραφα του 1401-2 είναι εμφανής ο κίνδυνος κατάληψης από τους Τούρκους θέσεων στα παράλια της Βαγενετίας και της Αιτωλοακαρνανίας. Στη Βαγενετία οι Βενετοί ανησυχούσαν για το Φανάρι, και γενικότερα για τις δραστηριότητες του Βογκόη, ο οποίος εθεωρείτο Homo Turcogum⁷¹. Η δυναμική παρέμβαση της διοίκησης της Κέρκυρας στο χώρο αυτό δείχνει ότι ο κίνδυνος να περιέλθουν οι απέναντι από το νησί παράκτιες ηπειρωτικές περιοχές υπό τουρκικό έλεγχο ήταν πραγματικός και άμεσος.

Ανάλογος ήταν ο κίνδυνος και για την αλβανοκρατούμενη Ναύπακτο. Η ανησυχία έγινε έντονη από τις πληροφορίες της διοίκησης της Κέρκυρας ότι ο Αλβανός κύριος της Ναυπάκτου βρισκόταν σε επαφή με τους Τούρκους. Ο βάλιος της Κέρκυρας έλαβε τότε διαταγή να ενθαρρύνει το Σγουρό να αντισταθεί στις τουρκικές πιέσεις και να τον ενισχύσει με οπλισμό. Όμως, όπως είδαμε, οι προσπάθειες αυτές τότε δεν τελεσφό-

ρησαν και χρειάστηκε η δυναμική παρέμβαση του 1407.

Το 1410 η Γερουσία ανησύχησε από την πληροφορία ότι ο κύριος της Αρτας Μουρίκης Σπάτας ήταν υποτελής των Τούρκων, οι οποίοι του απαγόρευαν, σύμφωνα με τους ισχυρισμούς του, να ειρηνεύσει με τον Τόκκο, ο οποίος είχε αποσπάσει το Αγγελόκαστρο από την τουρκική του φρουρά. Η διοίκηση της Κέρκυρας στην περίπτωση αυτή κατέβαλε πολλές προσπάθειες, ώστε να επιτευχθεί η ανακωχή, για να μη προωθηθούν περαιτέρω οι Τούρκοι στην περιοχή της Αρτας. Τελικά τη λύση στο πρόβλημα αυτό, έστω και βραχυχρόνια, την έδωσε ο Τόκκος, ο οποίος κατά τα επόμενα χρόνια έγινε κύριος της επικράτειας των Αλβανών της Αρτας⁷².

Από το 1414 στα πλαίσια της πολιτικής της ενίσχυσης της αντίστασης των Αλβανών ηγεμονίσκων κατά των Τούρκων, η βενετική διοίκηση της Κέρκυρας εφοδίασε τον κύριο του Αργυροκάστρου με όπλα. Όμως η αλβανική αντίσταση στην περιοχή έληξε το 1419 με την παράδοση του Αργυροκάστρου, που έφερε σε άμεση γεινίαση τους Τούρκους με τα ηπειρωτικά εξαρτήματα της Κέρκυρας⁷³. Δύο χρόνια νωρίτερα οι Τούρκοι είχαν καταλάβει τον Αυλώνα.

Το 1417, όταν ο Αυλώνας περιήλθε υπό τουρκικό έλεγχο, η Βενετία δέχθηκε να εξοπλιστεί με δαπάνες της κυρίας του Αυλώνα η γαλεότα της Κέρκυρας και να της δοθούν μερικά πλοιάρια, ώστε να πάει στην περιοχή και να κινητοποιήσει τον πληθυσμό, για να ανακτήσει τα εδάφη της. Εν τούτοις απαγορεύθηκε ρητά σε Βενετούς να αποβιβαστούν στην στεριά, για να μη προκληθούν οι Τούρκοι⁷⁴. Ενα χρόνο αργότερα οι επιθετικές δραστηριότητες των Τούρκων του Αυλώνα έγιναν επικίνδυνες ακόμη και για την Κέρκυρα. Όμως, παρά το γεγονός ότι η διοίκηση της Κέρκυρας έθεσε σε περιπολία την γαλεότα του νησιού, αποφασίστηκε ο πλοίαρχος να μην είναι Βενετός, για να μη προκληθούν οι Τούρκοι⁷⁵.

Το 1419 ανανεώθηκε η συνθήκη ειρήνης μεταξύ Βενετών και Τούρκων. Από τον χώρο που εξετάζουμε οι Τούρκοι αναγνώρισαν τη βενετική κυριαρχία στην Κέρκυρα, το Βουθρωτό, τη νήσο Σάσωνα (1372, επίσημα 1390), την Πάργα, ενώ αποδέχθηκαν την κατοχή της Ναυπάκτου από τους Βενετούς υπό τον όρο καταβολής ετησίου αναγνωριστικού της τουρκικής κυριαρχίας δικαιώματος 100 δουκάτων. Από το κείμενο της συνθήκης προκύπτει ότι η Βενετία αναγνώριζε στο σουλτάνο το δικαίωμα να καταλάβει όλες τις λοιπές περιοχές του δυτικοελλαδικού χώρου που δεν κατονομάζονται στο έγγραφο και που δεν είχαν μέχρι τότε υποταγεί στους Τούρκους⁷⁶. Όμως η προώθηση των Τούρκων και μετά από αυτή τη συνθήκη δημιουργούσε προβλήματα στους Βενετούς, που συχνά βρέθηκαν στην ανάγκη να αντιδράσουν.

Το 1422, καθώς ο Κάρολος Α΄ Τόκκος είχε ολοκληρώσει την επέκτασή του στην Ήπειρο, είχε ήδη στραφεί στην Πελοπόννησο με σκοπό νέα επέκταση της αρχής του. Η στροφή αυτή τον έφερε αντιμέτωπο με την

Βενετία, η οποία διεκδικούσε σημαντικές θέσεις στην περιοχή, ιδιαίτερα το λιμάνι της Κλαρέντσας. Όταν ο Τόκκος εξασφάλισε για το διάδοχό του από το θρόνο της Νεαπόλεως τον τίτλο του πρίγκηπα της Αχαΐας, η Βενετία άσκησε έντονες πιέσεις τόσο στον ίδιο όσο και στον πρώην πρίγκηπα της Αχαΐας Κεντυρίωνα Ζαχαρία για την παραίτησή τους από τις πελοποννησιακές τους κτήσεις και διεκδικήσεις⁷⁷. Οι πιέσεις της Βενετίας είχαν ως αποτέλεσμα να ζητήσουν ο Τόκκος και ο υποτελής του πλέον Ζαχαρίας τη βοήθεια του σουλτάνου (1422), ο οποίος αποδέχθηκε το αίτημα και υποσχέθηκε να στείλει στρατό, που θα διέπλεε με τα πλοία του Τόκκου τον Κορινθιακό. Φαίνεται όμως ότι ο Τόκκος περίμενε κάποια μέτρια ενίσχυση και ότι διαπιστώνοντας το μέγεθος του στρατεύματος που σκόπευε να στείλει ο σουλτάνος, κατανόησε ότι δεν θα είχε τον έλεγχο της καταστάσεως αυτός, αλλά οι Τούρκοι. Αποφάσισε λοιπόν να ενημερώσει τους Βενετούς.

Ο απεσταλμένος του παρουσιάστηκε στο βάλιλο της Κέρκυρας και του εξέθεσε τη δύσκολη θέση που βρισκόταν ο κύριός του, που πιεζόταν από τον σουλτάνο. Παράλληλα πρότεινε στο βάλιλο της Κέρκυρας να πυρποληθεί από τους Βενετούς ο στόλος του, ώστε να ματαιωθεί η διάβαση των Τούρκων, χωρίς να θεωρηθεί ο ίδιος υπαίτιος της ματαίωσης της επιχείρησης. Κατ' αρχήν η Γερουσία, που ενημερώθηκε για την πρόταση του Τόκκου, ζήτησε από το βάλιλο να αποτρέψει τον Τόκκο από τη συνεργασία με τους Τούρκους, ενώ παράλληλα αποφάσισε να εφαρμόσει το σχέδιο του Τόκκου. Δόθηκε μάλιστα διαταγή στο ναύαρχο του Κόλπου και στο βάλιλο της Κέρκυρας να στείλουν τα πλοία τους για την πυρπόληση του στόλου του. Όμως τελικά η επιχείρηση δεν πραγματοποιήθηκε, καθώς η Βενετία δεν επιθυμούσε να θέσει σε δοκιμασία τις σχέσεις της με τους Τούρκους. Ακολούθησε η τουρκική εισβολή το Μάη του 1423, κατά την οποία ο Τόκκος συνεργάστηκε με τους Τούρκους, αν και ο ίδιος παρούσασε στους Βενετούς τη συμμετοχή του αυτή ως ασήμαντη και οπωσδήποτε αναγκαστική⁷⁸.

Μετά το θάνατο του Καρόλου Α' ο ανίσχυρος διάδοχός του Κάρολος Β' Τόκκος δέχθηκε τουρκική επίθεση στα Ιωάννινα και την Λευκάδα. Τους Τούρκους είχε καλέσει ο νόθος γιος του Καρόλου Α' Ερκούλιος. Η διοίκηση της Κέρκυρας πληροφόρησε αμέσως για τα γεγονότα τη Βενετία και η Γερουσία διέταξε τον ναύαρχο του Κόλπου να συνεργασθεί με το βάλιλο της Κέρκυρας, ώστε να περιέλθουν όλες οι κτήσεις των Τόκκων στη Βενετία. Ο βάλιλος έστειλε εκπροσώπους του στη Λευκάδα που συζήτησαν με τη χήρα του Καρόλου Α' την προοπτική παραχώρησης των νησιών του Ιονίου και της Βόνιτσας στη Βενετία. Κατέληξαν μάλιστα και σε θετική για τη Βενετία συμφωνία, γεγονός για το οποίο η Γερουσία επαίνεσε το βάλιλο⁷⁹. Όμως, καθώς ο Κάρολος Β' συνθηκολόγησε τελικά με τους Τούρκους, διακόπηκε κάθε περαιτέρω ενέργεια στο ζήτημα αυτό.

Μετά την τουρκική κατάκτηση των ηγεμονιών της νότιας Αλβανίας,

η διοίκηση της Κέρκυρας ανέπτυξε θετικές σχέσεις με τους Τούρκους του Αργυροκάστρου και οι δύο πλευρές αντάλλασσαν αντιπροσωπίες και δώρα και αντιμετώπιζαν σε συνεργασία τα αναφερόμενα προβλήματα. Φυσικά δεν έλειπαν και τα μεταξύ τους επεισόδια, τα οποία όμως δεν επηρέαζαν τις γενικότερες βενετοτουρκικές σχέσεις.

Όμως το 1443 οι χριστιανικές νίκες δημιούργουσαν στους Βενετούς την προσδοκία ότι οι Τούρκοι σύντομα θα αποσύρονταν από τον ελλαδικό χώρο. Ο βάιλος της Κέρκυρας Pietro Bembo ανέφερε στη Γερουσία ότι οι Τούρκοι των περιοχών Αυλώνα, Αργυροκάστρου και Κανίνων έπαιρναν αμυντικά μέτρα και έλαβε εντολή να είναι έτοιμος να εκμεταλλευθεί κάθε ευκαιρία για την κατάληψη των θέσεων αυτών ερχόμενος σε επαφή και με τους κατοίκους⁸⁰. Τότε δόθηκε η άδεια στο Σίμονα Ζενεβίση, γιο του πρώην σεβαστοκράτορα Αργυροκάστρου Γκίνη Ζενεβίση, να χτίσει κάστρο στην ηπειρωτική ακτή ακριβώς απέναντι από το κάστρο της Κέρκυρας, *ut haberet honestum modum vivendi*. Είναι όμως προφανές ότι η τοπική διοίκηση, σχεδίαζε να χρησιμοποιήσει το Σίμονα Ζενεβίση, και το κάστρο στο Στροβίλι, για να αποκτήσει την κυριαρχία στις περιοχές αυτές μόλις θα προέκυπτε κενό εξουσίας από την αποχώρηση των Τούρκων⁸¹.

Οι Τούρκοι αντιλήφθηκαν το ρόλο που προοριζόταν να παίξει το Στροβίλι. Γι' αυτό, μόλις αντεπεξήλθαν με επιτυχία στο χριστιανικό συνασπισμό στη Βάρνα (1444), το Στροβίλι απέτελεσε σημείο τριβής μεταξύ της Βενετίας και των Τούρκων.

Το 1446 ο Τούρκος διοικητής Αργυροκάστρου ζήτησε από το βάιλο Angelo Gradonigo να του διαθέσει οπλισμένα πλοία για να επιτεθεί στο Στροβίλι, να διώξει τον Σίμονα και να το παραδώσει στη Βενετία. Όμως ο βάιλος αρνήθηκε να ικανοποιήσει το τουρκικό αίτημα⁸², ενώ ανάλογη απάντηση δόθηκε και κατά τα αμέσως επόμενα έτη από το βάιλο Georgio Bembo⁸³. Το 1453 η Βενετία, για να κατοχυρώσει τη θέση του Ζενεβίση τον δέχθηκε ως *recomendatum* και του επέτρεψε να υψώσει τη σημαία του Αγίου Μάρκου στο κάστρο⁸⁴. Λίγο αργότερα ο Ζενεβίσης θα δεχθεί αραγωνική φρουρά στο Στροβίλι διακόπτοντας τις σχέσεις του με τη Βενετία⁸⁵.

Μετά την αποχώρηση των Αραγωνίων, το 1457, ο Ζενεβίσης υπέβαλε έγγραφο αίτημα στο βάιλο Κερκύρας, με το οποίο ζητούσε ξανά την βενετική προστασία, προτείνοντας την παραχώρηση τμήματος του κάστρου σε βενετική φρουρά και ζητώντας κάποια οικονομικά ανταλλάγματα. Η Γερουσία κατ' αρχήν δέχθηκε. Για να μην αντιδράσει όμως ο Τούρκος διοικητής του Αργυροκάστρου, η διοίκηση της Κέρκυρας προσπάθησε να τον δωροδοκήσει. Τις διαπραγματεύσεις με το Ζενεβίση έκανε η διοίκηση της Κέρκυρας και η συμφωνία υπογράφηκε επίσημα στο ναό του Αγίου Μάρκου της Κέρκυρας και εγκρίθηκε λίγο αργότερα από τη Γερουσία (1457). Ολιγάριθμη βενετική φρουρά εγκαταστάθηκε σε τμήμα του κάστρου⁸⁶.

Φαίνεται όμως ότι η προσπάθεια δωροδοκίας του Τούρκου διοικητή Αργυροκάστρου απέτυχε και οι Τούρκοι αμέσως μετά την εγκατάσταση της βενετικής φρουράς αξίωσαν να τους παραδοθεί η περιοχή. Ο Ζενεβίσης πήγε τότε στη Βενετία και ζήτησε μεγαλύτερα οικονομικά ανταλλάγματα για να παραδώσει ολόκληρο το κάστρο, ενώ η Γερουσία προβληματιζόταν για τις επιπτώσεις της αντιδικίας με τους Τούρκους για το Στροβίλι στις βενετοτουρκικές σχέσεις. Έγιναν σκέψεις να επιχειρηθεί εκ νέου δωροδοκία Τούρκου αξιωματούχου με 500 δουκάτα. Όμως ο Βενετός απεσταλμένος δεν μπόρεσε να περάσει από την Κέρκυρα στο εσωτερικό. Και καθώς ο ίδιος ο σουλτάνος έδειξε στους Βενετούς την αντίθεσή του για την παρουσία τους στο Στροβίλι, τελικά επικράτησε η άποψη να δοθούν στο σουλτάνο οι απαραίτητες εξηγήσεις και η υπόσχεση ότι η Βενετία θα ανακαλούσε τη εκεί βενετική φρουρά, παρά το γεγονός ότι το κάστρο βρισκόταν κατά το χαρακτηρισμό της Γερουσίας *in faucibus et precordiis civitatis et insule Corphiensis*. Έτσι το Στροβίλι περιήλθε υπό τουρκικό έλεγχο⁸⁷.

Σε όλες τις αντιτουρκικές παρεμβάσεις της διοίκησης της Κέρκυρας κατά την εποχή αυτή είναι φανερή η επίδραση του δόγματος της βενετικής πολιτικής έναντι των Τούρκων, δηλαδή της αποφυγής προκλήσεων, με σκοπό να διατηρηθεί με κάθε θυσία αλώβητη η βενετική εμπορική παρουσία στην Ανατολή. Όμως η παράδοση του κάστρου του Στροβιλιού στους Τούρκους, σε απόσταση αναπνοής από την ίδια την Κέρκυρα, θα αποτελέσει μια από τις τελευταίες εκδηλώσεις αυτής της υποχωρητικής πολιτικής. Κατά τον επόμενο χρόνο θα κηρυχθεί ο Α΄ βενετοτουρκικός πόλεμος και μια από τις πρώτες ενέργειες των Βενετών θα είναι η απόσπαση του Στροβιλιού από τους Τούρκους, που πραγματοποιήθηκε από τον Κερκυραίο Βλάσση.

ΣΤΗΝ ΚΟΜΗΤΕΙΑ ΤΗΣ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ. Μετά τη συνθήκη του Τορίνο και την εγκαθίδρυση βενετικής κυριαρχίας στην Κέρκυρα η Βενετία προσπάθησε να κρατήσει τις δυτικές δυνάμεις της Γένουα και του βασιλείου της Νεαπόλεως μακριά από το χώρο του Ιονίου. Και στην εφαρμογή της πολιτικής αυτής η διοίκηση της Κέρκυρας έπαιξε σημαντικό ρόλο.

Στην κομητεία της Κεφαλληνίας οι οικονομικές πιέσεις που ασκήθηκαν στη Μαγδαληνή *Buondelmonti* από τους Βενετούς μετά την εγκατάστασή τους στην Κέρκυρα έγιναν ασφυκτικές. Παρά το γεγονός ότι οι Τόκκοι ήταν υποτελείς του θρόνου της Νεαπόλεως, οι Βενετοί αξιωματούχοι αντιμετώπιζαν τη Μαγδαληνή ως υπήκοο της Γαληνοτάτης. Όμως το 1389 ανέλαβε την εξουσία ο Κάρολος Α΄ Τόκκος, γιος της Μαγδαληνής, ο οποίος αντιδρώντας στις πιέσεις αυτές υπέγραψε συνθήκη αμυντικής συνεργασίας με τη Γένουα. Η πράξη αυτή εύλογα θεωρήθηκε πρόκληση από τη Βενετία, καθώς ο Τόκκος ζητούσε αναθεώρηση της βενετικής πολιτικής απέναντί του. Στο οικονομικό embargo που του επιβλή-

θηκε (1390-1396), για να αναθεωρήσει τη στάση του, πήρε μέρος και η διοίκηση της Κέρκυρας. Ο Τόκκος αναγκάστηκε τελικά να υποκύψει⁸⁸.

Έγινε ήδη λόγος για τον τρόπο που η Βενετία και η διοίκηση της Κέρκυρας αντέδρασαν στην παρουσία πλοίων του Λαδισλάου της Νεαπόλεως στα λιμάνια της Κομητείας της Κεφαλληνίας.

Το 1449, όταν πέθανε ο Κάρολος Β΄ Τόκκος και τα παιδιά του ήταν ανήλικα, ο κίνδυνος να περιέλθουν τα νησιά στον εχθρό των Βενετών βασιλιά της Αραγώνας και της Νεάπολης Αλφόνσο κινητοποίησε ξανά τη διοίκηση της Κέρκυρας. Εκείνο το οποίο φοβόταν η Βενετία ήταν η απόκτηση βάσεων από τους Αραγωνίους στα νησιά, καθώς η διοίκηση της Κέρκυρας είχε πληροφορίες για κίνηση ορισμένων υπηκόων των Τόκκων, που, πιστοί στο θρόνο της Νεαπόλεως, διατηρούσαν επαφές με τον Μαρκίωνα του Geraci και παππού του Λεονάρδου. Ο βάιλος της Κέρκυρας έστειλε δύο φορές στη Λευκάδα τον φεουδαλικό κύριο των Παξών Adam de S. Ippolito, για να πείσει τους επιτρόπους του νεαρού Λεονάρδου Γ΄ Τόκκου να παραχωρήσουν τα νησιά της κομητείας και τη Λευκάδα στη Βενετία μέχρι την ενηλικίωση του Λεονάρδου. Καθώς λοιπόν είχαν διαμορφωθεί δύο τάσεις μεταξύ των υπηκόων των Τόκκων, η συμφωνία που πέτυχε η διοίκηση της Κέρκυρας για ανάληψη της προστασίας των νησιών από τη Βενετία δεν υλοποιήθηκε και τελικά οι υπήκοοι των Τόκκων προτίμησαν την ουδετερότητα. Μια απόψη που διατυπώθηκε στη Γερουσία, να καταληφθούν τα νησιά του Λεονάρδου Γ΄ και ο ίδιος να μεταφερθεί στην Κέρκυρα μέχρι την ενηλικίωσή του, καταψηφίστηκε.

ΟΙ ΑΛΒΑΝΟΙ. Το 1453, η πολιορκία της Κωνσταντινούπολης από τους Τούρκους προκαλούσε εύλογα την ανησυχία σε όσες δυνάμεις είχαν συμφέροντα ή βλέψεις στη Ρωμανία. Μεταξύ αυτών των δυνάμεων ήταν και το βασίλειο της Νεαπόλεως. Στις 3 Ιουλίου 1453 ο βασιλιάς Αλφόνσος έστειλε στολίσκο στη Ρωμανία με στόχο την προπαρασκευή επιχείρησης κατά των Τούρκων. Μεταξύ των σταθμών του στολίσκου αυτού ήταν οι βενετικές κτήσεις της Κέρκυρας και της Κρήτης, των οποίων οι διοικήσεις εκαλούντο να διευκολύνουν το στόλο του βασιλιά, που θεωρούσε αυτονόητη τη συνεργασία των Βενετών κατά των Τούρκων. Ομως εννέα μήνες μετά την Άλωση, η Βενετία υπέγραψε συνθήκη ειρήνης με τους Τούρκους, ώστε να εξασφαλίσει τα εμπορικά της προνόμια στη Ρωμανία.

Το ενδιαφέρον του Αλφόνσου για τις περιοχές της Ηπείρου είναι εύλογο, αφού μια επιχείρηση κατά των Τούρκων θα μπορούσε να έχει ως αφετηρία το χώρο αυτό. Ήδη τον Οκτώβρη του 1454 ο Αλφόνσος είχε επαφές με τους κατοίκους της Χειμάρρας. Τότε ο τοπικός επίσκοπος, ως εκπρόσωπος των κατοίκων της περιοχής, ζήτησε από τη διοίκηση Κερκύρας να καταλάβει τον τόπο με συναίνεση των κατοίκων, άλλως έλεγε ότι θα τον παρέδιδαν στο βασιλιά της Αραγώνας ή τον πρίγκηπα Τάραντος.

Οι οδηγίες της Γερουσίας στο βάλιο της Κέρκυρας ήταν ότι, αν ο τόπος δεν ανήκε στους Τούρκους, έπρεπε να τον παραλάβει, διαφορετικά δεν έπρεπε να θέσει σε δοκιμασία τις βενετοτουρκικές σχέσεις. Έπρεπε επίσης να εξηγήσει στον επίσκοπο τους κινδύνους από ενδεχόμενη παραχώρηση της Χειμάρρας στους Αραγωνίους ή τους Ταραντίνους⁸⁹.

Παρά τις αντιδράσεις της Βενετίας, οι Αραγωνίοι εξακολούθησαν να δραστηριοποιούνται στην περιοχή της Χειμάρρας. Τον Αύγουστο του 1456 η διοίκηση της Κέρκυρας πληροφορούσε τη Βενετία ότι οι Αραγωνίοι σχεδίαζαν να τειχίσουν στην περιοχή Χειμάρρας, στο Πάνορμο, εγκαταλελειμμένο από τους Βενετούς οχυρό, κοντά στο λιμάνι. Αντιδρώντας η Γερουσία έδωσε εντολή στο βάλιο της Κέρκυρας να σπεύσει και να οχυρώσει το ερειπωμένο κάστρο και να ενημερώσει τους Αραγωνίους ότι αυτό, αλλά και ολόκληρη η περιοχή, βρίσκονταν στη δικαιοδοσία της Βενετίας⁹⁰.

Εκτός από την περιοχή Χειμάρρας και Πανόρμου, ο Αλφόνσος προσπάθησε να εξασφαλίσει επιρροή και ερείσματα στην ηπειρωτική περιοχή έναντι της Κέρκυρας. Ήδη το 1455 είχε πραγματοποιήσει επαφές με τον κύριο του Στροβιλίου Σίμωνα Ζενεβίση και στις 16-6-1455 έστειλε τον Iohannem de Claver με επιστολή απευθυνόμενη στο βάλιο Κερκύρας, με την οποία του ζητούσε φιλικά να αντιμετωπίζει τον Ζενεβίση ως υποτελή της Νεαπόλεως⁹¹. Τον Αύγουστο του 1455 ο Ζενεβίσης δέχθηκε, όπως είδαμε, στο Στροβίλι αραγωνική φρουρά, παρόλο που ήταν προστατευόμενος της Βενετίας. Στις 15-9-1455 η Γερουσία διέταξε τον βάλιο να καλέσει τον Κερκυραίο φεουδάρχη Αδάμ de Sancto Ippolito και με τη συνδρομή συγγενών και φίλων του Ζενεβίση στην Κέρκυρα να του ζητηθεί να αποπέμψει τους Αραγωνίους. Έπρεπε να λάβει υπόψη ότι χωρίς την υποστήριξη της Βενετίας δεν θα μπορούσε να αντισταθεί στους Τούρκους του Αργυροκάστρου. Αποφασίστηκε μάλιστα να του προσφερθούν 5000 υπέρπυρα, αν παρέδιδε το κάστρο στη Βενετία⁹².

Φαίνεται όμως ότι οι πιέσεις αυτές δεν έπεισαν το Ζενεβίση, και ένα χρόνο αργότερα ο βάλιος ειδοποιούσε τη Βενετία για την απειλή που αποτελούσε ο Σίμων και ο γιος του, ενισχυμένοι από τους Αραγωνίους, για το Βουθρωτό. Αποφασίστηκε μάλιστα η ενίσχυση της φρουράς του Βουθρωτού⁹³, ενώ απορρίφθηκε νέα πρόταση των Τούρκων για καταστροφή του κάστρου στο Στροβίλι, με το επιχείρημα ότι η Βενετία δεν επιθυμούσε να διαταράξει τις φιλικές της σχέσεις με τον Αλφόνσο⁹⁴.

Η αραγωνική παρουσία στο Στροβίλι έληξε το καλοκαίρι του 1457, πιθανότατα επειδή ο Αλφόνσος εστίασε τις προσπάθειές του στις βορειότερες περιοχές⁹⁵. Κατά το επόμενο έτος πέθανε και έτσι ο ανταγωνισμός στην περιοχή έληξε.

Πολλές από τις ενέργειες της διοίκησης της Κέρκυρας σε σχέση με τους τοπάρχες της απέναντι Ηπείρου οφείλονταν στο γεγονός ότι για τη βενετική διοίκηση, αλλά και για τους κατοίκους της Κέρκυρας οι περιο-

χές της Ηπείρου αποτελούσαν το ζωτικό χώρο που κάλυπτε τις ανάγκες του πληθυσμού του νησιού. Είναι μάλιστα χαρακτηριστικό ότι ο βάλιος και η Κοινότητα της Κέρκυρας χαρακτηρίζουν την περιοχή που γίνονταν οι ανταλλαγές αυτές ως *Starea nostra Corrhoy* (η στεριά μας της Κέρκυρας), γεγονός που δείχνει ότι θεωρούσαν ως αποκλειστικό δικαίωμά τους την οικονομική εκμετάλλευση του απέναντι από το νησί ηπειρωτικού χώρου.

Την αντίληψη αυτή την υιοθετούσε και η Γερουσία της Βενετίας, δεδομένου ότι η Κέρκυρα, που είχε σημαντική παραγωγή αλατιού, είδους μονοπωλιακού για τη Βενετία, δεν ήταν αυτάρκης σε σιτηρά. Το γεγονός ότι η διοίκηση της Κέρκυρας αντάλλαζε το παραγόμενο στο νησί αλάτι με σιτηρά των ηπειρωτικών περιοχών ερμηνεύει το ζήτημα και την επιμονή των Βενετών να μην επιτρέψουν στο Ζενεβίση και τον Ησαύ την παραγωγή αλατιού στη Σαγιάδα.

Το 1403 ο βάλιος διαμαρτυρήθηκε στη Βενετία, επειδή πλοία από τις βενετικές κτήσεις της Μεθώνης και Κορώνης κατέπλεαν στις περιοχές του Αυλώνα και της Χειμάρρας και αντάλλαζαν με τους κατοίκους της περιοχής αλάτι έναντι σταριού. Η ανταλλαγή αυτή ήταν επιζήμια για την Κέρκυρα, καθώς η τοπική διοίκηση αντάλλαζε μέχρι τότε 3 μόδια αλάτι με 2 μόδια σάρι, ενώ οι ανταγωνιστές αντάλλαζαν 3 προς 1. Το αίτημα έγινε δεκτό και αποφασίστηκε να απαγορευτεί στο εξής αυτή η δραστηριότητα των εμπόρων Μεθώνης και Κορώνης στην περιοχή⁹⁶. Το 1414 μάλιστα η διοίκηση της Κέρκυρας απαγόρευσε τις εξαγωγές σιτηρών από τη *Starea* σε οποιοδήποτε μέρος, ενέργεια που υποχρέωσε τη Γερουσία να διατάξει το βάλιο να επιτρέψει τις εξαγωγές, αλλά μόνο προς τη Βενετία⁹⁷.

Μέχρι τη δεύτερη δεκαετία του 15ου αιώνα οι εισαγωγές σιτηρών στην Κέρκυρα πραγματοποιούνταν από τα ηπειρωτικά λιμάνια που εκτείνονταν από τη Χειμάρρα μέχρι τον Αμβρακικό. Ειδικότερα από τις περιοχές της Άρτας και του Αμβρακικού μεταφέρονταν στα λιμάνια του Ιονίου με ζώα και εισάγονταν στο νησί κάθε χρόνο 4000 φορτώματα σιτηρών, που ανταλλάσσονταν με αλάτι. Όταν όμως ο Κάρολος Α΄ Τόκκος έγινε κύριος της Άρτας, η προτίμησή του για εμπορική συνεργασία με τους Ραγουσαίους εμπόρους, δημιούργησε επισιτιστικό πρόβλημα για την Κέρκυρα. Η διοίκηση της Κέρκυρας άσκησε τότε έντονες πιέσεις στον Τόκκο για επάνοδο στο προηγούμενο καθεστώς⁹⁸, χωρίς όμως αποτέλεσμα. Έκτοτε και μέχρι το θάνατο του Τόκκου, η Κέρκυρα ετροφοδοτείτο με σιτηρά από τα λιμάνια των ηπειρωτικών ακτών, μεταξύ Πανόρμου προς βορράν και Φαναρίου προς νότον, που αναφέρονται στις πηγές ως *σκαλωσιές* του νησιού⁹⁹. Αυτό βέβαια προϋπέθετε καλές σχέσεις της τοπικής διοίκησης με τους Τούρκους κυριάρχους της ενδοχώρας.

Το 1440 παρατηρήθηκε πρόβλημα στην ομαλή τροφοδοσία του νησιού με σιτηρά, καθώς και πάλι Βενετοί έμποροι, ανταγωνιστές των Κερ-

κυραίων, δραστηριοποιήθηκαν στην περιοχή. Το αίτημα του βαΐλου για απαγόρευση δραστηριοποίησης άλλων Βενετών εμπόρων στο ζωτικό για τον επισιτισμό της Κέρκυρας χώρο των ηπειρωτικών παραλίων έγινε δεκτό από τη Γερουσία. Τρία χρόνια αργότερα εκείνοι που δημιουργούσαν πρόβλημα ήταν οι Ραγουσαίοι, που πρόσφεραν καλύτερες τιμές για τα ηπειρωτικά σιτηρά. Η διοίκηση της Κέρκυρας και η Κερκυραϊκή Κοινότητα ζήτησαν να ληφθούν από τη Βενετία προστατευτικά μέτρα, καθώς Ραγουσαίοι, αλλά και άλλοι ξένοι έμποροι, κατέπλεαν στις 6 σκαλωσιές δικαιοδοσίας της Κέρκυρας, αλλά κυρίως νοτιότερα, μεταξύ Ρηνιάσσας και Αμβρακικού, όπου οι παραγωγοί, δελεαζόμενοι από τις τιμές, έσπευδαν να φέρουν τα σιτηρά τους, αντί να μεταβαίνουν στα παραδοσιακά κέντρα ανταλλαγής, τις κοντινές σκαλωσιές της Κέρκυρας, Φανάρι, Πάργα, Νίστα και Ηγουμενίτσα.

Εκτός από την ανταλλαγή κερκυραϊκού αλατιού με σιτηρά από την Ήπειρο, οι λοιπές εμπορικές σχέσεις της Ηπείρου με την Κέρκυρα ήταν επίσης σημαντικές για την οικονομία του νησιού. Οι δασμοί (scalagium) που επέβαλλε η τοπική διοίκηση στα εισαγόμενα στην Κέρκυρα κρέατα κάλυπταν τις ανάγκες συντήρησης της φρουράς της Μπαστιάς¹⁰⁰. Μέχρι το 1437 κάθε κερκυραϊκή οικογένεια είχε το δικαίωμα να εισάγει αδασολόγητα από τις περιοχές αυτές ένα χοίρο το χρόνο, προνόμιο του οποίου η κατάργηση προκάλεσε τις διαμαρτυρίες των κατοίκων (1443). Εξ άλλου, όπως είδαμε, Κερκυραίοι δραστηριοποιήθηκαν στον τομέα της εκμετάλλευσης των ιχθυοτροφείων του Αλβανού κυρίου της Αρτας Μουρίκη, στον Αμβρακικό. Αλβανοί ηγεμόνες και υπήκοοί τους κατείχαν στην Κέρκυρα περιουσιακά στοιχεία. Το 1399 τα αγαθά του κυρίου της Αρτας Σπάτα στην Κέρκυρα δεσμεύθηκαν από την τοπική διοίκηση, για να αποζημιωθεί Εβραίος πιστωτής του. Το 1414 ο κύριος του Αργυροκάστρου Γκίνης Ζενεβίσης έλαβε την άδεια από την τοπική διοίκηση να αποκτήσει ακίνητη περιουσία στο νησί. Ο ίδιος, λίγο πριν πεθάνει, εμπιστεύθηκε σημαντική ποσότητα χρημάτων και τιμαλφών στο βάιλο Νικόλαο Φάσκολο.

Κατά την ίδια εποχή, Εβραίοι από την Κέρκυρα εμπορεύονται στις αλβανοκρατούμενες περιοχές. Το 1394 ο Εβραίος Mardochoaus είχε υποστεί ζημίες από τους υπηκόους του Γκίνου Μπούα Σπάτα και του κουνιάδου του Caycali και ο βάιλος της Κέρκυρας είχε επιδικάσει υπέρ του Mardochoai το ποσό των 178 δουκάτων. Μεταξύ των ειδών που εμπορευόταν ο Mardochoaus αναφέρεται και bombardα αξίας 30 δουκάτων, που είχε πουλήσει στον Σπάτα. Επειδή ο τελευταίος, τέσσερα χρόνια αργότερα, δεν είχε εξοφλήσει το χρέος του, η Βενετία αποφάσισε να δεσμευθεί ένα μέρος από τα αγαθά του, που βρίσκονταν στην Κέρκυρα, αξίας 40 ουγκιών. Εκτός από τον Mardochoaus και άλλοι κάτοικοι της Κέρκυρας είχαν δοσοληψίες με τους Αλβανούς. Το 1414 τρεις Εβραίοι της Κέρκυρας απουσίαζαν από το νησί επί πολύ χρόνο «*quia iverant in Albaniam ad*

exercendum exercitium mercantie, sicut soliti erant facere».

Οι εμπορικές σχέσεις μεταξύ Ηπείρου και Κέρκυρας δεν ήταν μονόπλευρες, αφού στα λιμάνια της Κέρκυρας αναφέρονται δραστηριότητες εμπόρων από την Ήπειρο μέχρι το 1453. Μια εικόνα της αξίας των εισαγωγών στην Κέρκυρα από τις περιοχές που ελέγχονταν από την τουρκική διοίκηση Αργυροκάστρου κατά την περίοδο 1453-1463 μας παρέχουν τα έγγραφα που αναφέρονται στο ζήτημα της ληστείας του πλοίου του Βενετού εμπόρου Marin da Canal στην περιοχή του Σοποτού, κοντά στη Χειμάρρα το Νοέμβριο του 1452.

Το Μάρτη 1453 αποφασίστηκε να συλληφθούν όσοι κάτοικοι Αργυροκάστρου, Χειμάρρας και Ηγουμενίτσας βρίσκονταν στην Κέρκυρα και να δεσμευθούν τα εκεί αγαθά τους. Στη συνέχεια ο βάλιος θα ενημέρωνε τον Τούρκο διοικητή Αργυροκάστρου και θα επεδίωκε ένα διακανονισμό, για την αποζημίωση του da Canal¹⁰¹. Όμως η απόφαση διέρρευσε και οι υποτελείς των Τούρκων σταμάτησαν έγκαιρα να μεταβαίνουν στην Κέρκυρα για εμπόριο, αντίδραση που δεν είχε προβλεφθεί από τους Βενετούς. Για να αποζημιωθεί ο Βενετός έμπορος, η διοίκηση της Κέρκυρας, εισηγήθηκε την επιβολή ειδικού δασμού 1% στα εισαγόμενα από τις ηπειρωτικές αυτές περιοχές προϊόντα. Ο δασμός θα έπαινε να εισπράττεται όταν συγκεντρωνόταν το ποσό για την αποζημίωση του da Canal¹⁰². Η κατά το 1453 εκτίμηση της Βενετίας ότι ο δασμός 1% θα απέδιδε 1.500 δουκάτα κατά την πενταετία 1455/6-1459/60, στηριζόταν σε πληροφορίες των οικονομικών οργάνων της Κέρκυρας, σύμφωνα με τα οποία το ύψος των συναλλαγών με τις παραπάνω περιοχές ανερχόταν σε 30.000 δουκάτα το χρόνο.

Αν η πορεία είσπραξης του φόρου αυτού θεωρηθεί ως δείκτης των συναλλαγών μεταξύ της Κέρκυρας και των περιοχών δικαιοδοσίας του Αργυροκάστρου, από τα σχετικά στοιχεία προκύπτει κατακόρυφη πτώση των συναλλαγών αυτών μετά το 1453¹⁰³. Τα αίτια της εξέλιξης αυτής θα πρέπει να αναζητηθούν στην κατά την εποχή αυτή εντεινόμενη καχυποψία μεταξύ Βενετών και Τούρκων, στην ανασταλτική για το εμπόριο παρουσία των Καταλλανών στο χώρο του Β. Ιονίου (Σοποτό, Στροβίλι), στην έντονη πειρατική δραστηριότητα στην περιοχή, καθώς και στο λοιμό που έπληξε το νησί μεταξύ 1457-1459. Ο βενετοτουρκικός πόλεμος που θα κηρυχθεί κατά το επόμενο έτος θα αναστείλει κάθε νόμιμη εμπορική δραστηριότητα μεταξύ του νησιού και της τουρκοκρατούμενης Ηπείρου¹⁰⁴.

Όσον αφορά τις οικονομικές σχέσεις της Κέρκυρας με τα νησιά του νότιου Ιονίου κατά την εξεταζόμενη περίοδο, οι ειδήσεις είναι πενιχρές. Όμως η συμμετοχή της διοίκησης της Κέρκυρας στο embargo κατά του Τόκκου κατά τα τέλη του 14ου αιώνα και η αποτελεσματικότητα του μέτρου αυτού δείχνουν ότι οι εμπορικές συναλλαγές με τα νησιά του νότιου Ιονίου ήταν αρκετά ανεπτυγμένες. Αργότερα, κατά τα μέσα του 15ου

αιώνα, η διοίκηση της Κέρκυρας θα δεσμεύσει κατ' επανάληψη αγαθά των Τόκκων και των υπηκόων τους που βρίσκονταν στο νησί, προκειμένου να ικανοποιηθούν Βενετοί πιστωτές των Τόκκων.

Η βενετοκρατούμενη Κέρκυρα υπήρξε καταφύγιο πολλών κατοίκων της Ηπείρου, που αναζήτησαν στο νησί ασφαλέστερες συνθήκες διαβίωσης. Μεταξύ των προσφύγων αυτών συγκαταλέγονται και μέλη της αλβανικής άρχουσας τάξης, της οποίας οι κτήσεις είχαν καταληφθεί από Τούρκους ή και Χριστιανούς αντιπάλους τους.

Όταν η Αρτα περιήλθε υπό την κυριαρχία του Καρόλου Α΄ Τόκκου, η χήρα του κυρίου της Άρτας Μουρίκη Σπάτα, η Νεράτα, κατέφυγε με την κόρη της στην Κέρκυρα, από όπου ο Τόκκος τις προσκάλεσε στην Ήπειρο και πάντρεψε τη θυγατέρα του Μουρίκη με τον ανεμίο του Λεονάρδο Τόκκο, στον οποίο παραχώρησε το κάστρο της Ρηνιάσσας¹⁰⁵. Ο γιος του Ρολάνδος θα παραδώσει αργότερα τη Ρηνιάσσα στη διοίκηση της Κέρκυρας, όπου και θα εγκατασταθεί¹⁰⁶.

Το 1414 ο κύριος του Αργυροκάστρου Γκίνης Ζεβεβίσης έλαβε την άδεια απόκτησης εγγείου ιδιοκτησίας στην Κέρκυρα και μετά την κατάληψη του Αργυροκάστρου οι συγγενείς του εγκαταστάθηκαν εκεί¹⁰⁷. Μεταξύ αυτών αναφέρονται τα ονόματα των Gini Isseri, Nichi Paniperi και Evreto Leregnoti. Όπως είδαμε η βενετική διοίκηση της Κέρκυρας προσπάθησε το 1443 να αξιοποιήσει την παρουσία του στο νησί του γιού του, Σίμωνος Ζεβεβίση, κτίζοντάς του το Στροβίλι, με σκοπό να επεκτείνει την επιρροή της στις απέναντι του νησιού περιοχές.

Μετά την κατάληψη από τους Τούρκους στην Αυλώνα, η χήρα του Μπάλσα με την ακολουθία της, στην οποία ανήκε και ο εκ Κωνσταντινουπόλεως καταγόμενος Γεώργιος Πολίτης, εγκαταστάθηκε στην Κέρκυρα¹⁰⁸.

Λίγα χρόνια αργότερα ήταν εγκατεστημένη στο νησί η μητέρα και τα αδέρφια του πρώην κυρίου της Καστοριάς, που στο σχετικά έγγραφο αναφέρεται ως *duca del Arta*. Ο ίδιος βρισκόταν στη βενετοκρατούμενη Θεσσαλονίκη και εκτελούσε στρατιωτική υπηρεσία για λογαριασμό της Βενετίας.

Καθώς ορισμένα μέλη της αλβανικής άρχουσας τάξης βρήκαν καταφύγιο στο νησί, σε ορισμένες περιπτώσεις οι επήλυδες αυτοί συνδέθηκαν στενά με μέλη της τοπικής άρχουσας τάξης. Όταν η βενετική διοίκηση προσπάθησε το 1455 να πείσει το Σίμωνα να απομακρύνει από το Στροβίλι τους Αραγωνίους, χρησιμοποίησε τον φεουδαλικό κύριο των Παξών Αδάμ de S. Ippolito¹⁰⁹, γεγονός που δείχνει τους δεσμούς της τοπικής αριστοκρατίας με τους Αλβανούς επίσημους πρόσφυγες.

Η θυγατέρα του σεβαστοκράτορα του Αργυροκάστρου Μαρία, ήταν σύζυγος του Κερκυραίου βαρώνου Περότα ντε Αλταβίλλα¹¹⁰. Είναι επίσης ενδιαφέρον να παρατηρηθεί ότι στη διαμορφούμενη τότε αστική τάξη της Κέρκυρας εντάχθηκαν, προφανώς λόγω των σχέσεών τους με την τοπική

αριστοκρατία, και άλλα αλβανικής καταγωγής πρόσωπα. Ορισμένα μάλιστα από αυτά κατόρθωσαν να συμμετέχουν και στο Σύμβουλο της Κοινότητας της Κέρκυρας.

Παρά τους δεσμούς τους με την τοπική αριστοκρατία τα πρόσωπα αυτά θεωρούνταν για μεγάλο χρονικό διάστημα παρείσακτα από μεγάλο τμήμα της άρχουσας τάξης της Κέρκυρας που επανειλημμένα διαμαρτυρήθηκαν στις αρχές για την παράνομη συμμετοχή τους στο Συμβούλιο της πόλης. Το 1440 οι Κερκυραίοι διαμαρτύρονταν, επειδή στο Συμβούλιο της Κοινότητας, όπου παραδοσιακά μετείχαν 50-60 Κερκυραίοι, ευγενείς και *populani*, επικρατούσε σύγχυση με αποτέλεσμα να έχουν παρεισφύσει αρκετοί μη Κερκυραίοι, και μάλιστα χωρίς κοινωνικό κύρος, Αλβανοί και Κεφαλλονίτες, με αποτέλεσμα να υπάρχει κίνδυνος να υποκαταστήσουν τελείως τους ντόπιους. Ζητούσαν λοιπόν να τους δοθεί το δικαίωμα να ελέγχουν οι ίδιοι την καταγωγή των προσώπων που θα μετείχαν στο συμβούλιο και ο βάιλος να εγκρίνει τις εισηγήσεις τους. Το αίτημα έγινε τότε δεκτό¹¹¹. Είναι φανερό ότι οι ντόπιοι εκπρόσωποι της τοπικής αριστοκρατίας δεν αποδέχονταν την εξομοίωσή τους με τα πρόσωπα της αλβανικής άρχουσας τάξης που είχαν εγκατασταθεί στο νησί και αναφέρονται ως *zente extranea*.

Σε ό,τι αφορά την αντιμετώπιση των μη επίσημων Αλβανών που προσπάθησαν να ξεφύγουν από τον τουρκικό ζυγό, καταφεύγοντας στο νησί, διαφωτιστική είναι η απάντηση του βαΐλου της Κέρκυρας στον Τούρκο απεσταλμένο το 1436, που διαμαρτυρόταν, επειδή οι Αλβανοί τότε έβρισκαν καταφύγιο στο νησί. Ο βάιλος υπενθύμιζε στο συνομιλητή του ότι όταν οι Τούρκοι κατέλαβαν την περιοχή απέναντι από το νησί, μερικοί επίσημοι Αλβανοί κατέφυγαν στην Κέρκυρα. Στη συνέχεια ο προβλεπτής Antonius Diedo είχε μεσολαβήσει και είχε πετύχει ένα συμβιβασμό των Τούρκων και των προσφύγων αυτών, που επέστρεψαν στην πατρίδα τους. Όμως εκεί οργάνωσαν εξέγερση κατά των Τούρκων, η οποία απέτυχε, με αποτέλεσμα να αρχίσουν να καταφθάνουν και πάλι στο νησί. Τότε ο προβλεπτής της Κέρκυρας διακήρυξε ότι θα επιβαλλόταν η ποινή του θανάτου σε όποιον ντόπιο φιλοξενούσε Αλβανό. Παρά την απειλή αυτή όμως οι Αλβανοί έφευγαν κρυφά με βάρκες από την πατρίδα τους και εγκαθίσταντο στο νησί, εν αγνοία του προβλεπτή. Ο τελευταίος στη συνέχεια συνέλαβε όσους φυγάδες μπόρεσε και τους οδήγησε πίσω στην Αλβανία, ενέργεια για την οποία ο Τούρκος διοικητής του Αργυροκάστρου είχε εκφράσει τις ευχαριστίες του¹¹².

Εν τούτοις το γεγονός ότι οι Τούρκοι μετά τα γεγονότα αυτά εξακολουθούσαν να διαμαρτύρονται για την προσφορά από τους Κερκυραίους καταφυγίου στους Αλβανούς, και η παρατήρηση του προβλεπτή ότι δεν μπορούσε να επιτηρεί όλες τις ακτές του νησιού, επιτρέπει να θεωρήσουμε ότι η εισροή αυτή συνεχιζόταν μέχρι το 1437.

Η αναφορά των σχετικών εγγράφων σε Αλβανούς πρόσφυγες δεν θα

πρέπει βέβαια να εκληφθεί με αυστηρά εθνολογική έννοια, αφού με τον όρο αυτό χαρακτηρίζονται από τους Τούρκους και τους Βενετούς τόσο τα μέλη της αλβανικής άρχουσας τάξης, όσο και οι υπήκοοι των πρώην Αλβανών κυριάρχων των ηπειρωτικών περιοχών, μεταξύ των οποίων υπήρχαν και πολλοί Έλληνες. Στην ουσία πρόκειται για μια άλλη μορφή του φαινομένου της εγκατάστασης στην Κέρκυρα των θελοδούλων από τη Βαγενετία¹³. Η διαφοροποίησή του σε σχέση με το παρελθόν έγκειται στο ότι, ενώ κατά κανόνα οι θελοδούλοι ήταν Έλληνες, που αναζητούσαν στο νησί ασφαλέστερες συνθήκες διαβίωσης και στα χρόνια της αλβανοκρατίας στην Ήπειρο προσπαθούσαν να αποφύγουν την αλβανική καταπίεση¹⁴, τώρα που στις απέναντι του νησιού περιοχές κυριαρχούσαν οι Τούρκοι, μεταξύ των μεταναστών αυτών υπήρχαν προφανώς σε κάποιο βαθμό, πέραν των Ελλήνων, και αλβανικά στοιχεία.

ΓΙΑ ΝΑ ΣΥΝΟΨΙΣΟΥΜΕ : Κατά τα τέλη του 14ου αι. η κατάληψη της Κέρκυρας έφερε την επίσημη Βενετία σε στενότερη επαφή με τους ηγεμονίσκους του δυτικού ελλαδικού χώρου, ιδιαίτερα τους Αλβανούς του Αργυροκάστρου, της Αρτας και της Αιτωλοακαρνανίας και τους Τόκκους. Κατά την ίδια εποχή οι Τούρκοι επεκτείνονται στρατιωτικά και πολιτικά στον ίδιο χώρο. Το γεγονός αυτό καθώς και το ότι η εμπλοκή των Αλβανών σε τοπικούς πολέμους με τους γείτονες παρείχε στους Τούρκους ευκαιρίες παρέμβασης και απόκτησης πολιτικής επιρροής, υπαγόρευαν στη Βενετία προσεκτική πολιτική έναντι όλων των ηγεμονίσκων του Ιονίου. Η πολιτική της Γαληνοτάτης αποσκοπούσε στην ένταξη των τοπαρχών αυτών στη σφαίρα της βενετικής επιρροής, στη διατήρηση των ισορροπιών και στην παρασκηνιακή ενθάρρυνση της αντίστασης τους στον τουρκικό επεκτατισμό, χωρίς όμως να προκαλούνται από τις βενετικές ενέργειες οι Τούρκοι.

Η πολιτική αυτή ασκήθηκε με κύριο όργανο τη διοίκηση της Κέρκυρας. Αυτή με τις πληροφορίες της επέτρεψε στη Βενετία να παρακολουθεί από κοντά τις εξελίξεις και τις τουρκικές κινήσεις στον ευρύτερο ηπειρωτικό χώρο. Αυτή σε ορισμένες περιπτώσεις ανέλαβε πρωτοβουλίες για την επέκταση της βενετικής κυριαρχίας σε επίκαιρες θέσεις, των οποίων την αξία εκ των πραγμάτων δεν ήταν σε θέση να εκτιμήσει η μητρόπολη. Με τις εισηγήσεις της ελήφθησαν συχνά αποφάσεις για το πλαίσιο της βενετικής πολιτικής έναντι των τοπαρχών του Ιονίου, καθώς η ικανοποίηση των αναγκών επισιτισμού του νησιού αποτελούσαν δική της μέριμνα. Σ' αυτήν ανατέθηκε τέλος ο ρόλος της μετατροπής του Ιονίου σε βενετική θάλασσα.

Έτσι, κατά την πρώιμη βενετοκρατία ο ρόλος της διοίκησης της Κέρκυρας, που μέχρι τό 1386 αποτελούσε μια απλή και συχνά προβληματική περιφερειακή κτήση του βασιλείου της Νεαπόλεως, αναβαθμίσθηκε και ανέδειξε την Κέρκυρα σε πολιτικό κέντρο του Ιονίου.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

- AAV J.Valentini, Acta Albaniae Veneta saeculorum XIV et XV. 1-23, Palermo-Rom-München 1967-1976.
- Ασωνίτης, Νησιά Ιονίου Σ.Ν. Ασωνίτης, Συμβολή στην ιστορία της Αιτωλοακαρνανίας και των νησιών του Νότιου Ιονίου. Από την προσάρτηση της Κομητείας της Κεφαλληνίας στο πριγκηπάτο της Αχαΐας μέχρι το θάνατο του Καρόλου Α΄ Τόκκου (1325-1429). Διδακτορική διατριβή, Θεσσαλονίκη 1986.
- CB
Cerone, Alfonso Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae, Bonnae. F. Cerone, La Política Orientale di Alfonso di Aragona, Archivio Storico per le Provincie Napoletane 27 (1902) 3-17, 553-601, 780-851, 28 (1903) 200-212.
- Cronaca G. Schirò, Cronaca dei Tocco di Cefalonia di anonimo. Prolegomeni, testo critico e traduzione, Roma 1975.
- Χρονικό Ιωαννίνων Λ. Βρανούσης, Το Χρονικόν των Ιωαννίνων κατ' ανέκδοτον δημόδη επιτομήν, Επετηρίς Μεσαιωνικού Αρχείου 12 (1962) 74-101.
- Ducellier, Albanie A. Ducellier, La Façade maritime de l' Albanie au Moyen Âge, Thessaloniki 1981.
- Jorga, Notes N.Jorga, Notes et extraits pour servir à l' histoire des Croisades au XVe siècle, 1-5, Paris -Bucarest,1899-1915.
- ΙΑΚ
Nicol, Despotate Ιστορικό Αρχείο Κερκύρας. D.Nicol, The Despotate of Epiros, 1267-1479. A contribution to the history of Greece in the Middle Ages, Cambridge 1984.
- Ρωμανός, Έργα I. Ρωμανός, Ιστορικά Έργα. Επιμέλεια : Κ. Δαφνής Κερκυραϊκά Χρονικά 7 (1959)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Διάλεξη στο σεμινάριο της Σχολής Ξενογών της Κέρκυρας (Μάρτιος 1997).
2. F. Thiriet, Les interventions venetiennes dans les îles Ioniennes au XIVe siècle. Πρακτικά Γ΄ Πανιωνίου Συνεδρίου, 1, 1967, 374-385.
3. AAV 15. 69-70 (3612) 12-3-1434. Ducellier, Albanie, 490, 493.
4. Μετά το θάνατο του Στεφάνου Δουσάν (20-12-1355), που είχε εντάξει την Ήπειρο στην επικράτειά του, ο Νικηφόρος Β΄ της Ηπείρου έφθασε από την Κωνσταντινούπολη στην Ήπειρο, με σκοπό να λάβει την εξουσία και να καταλύσει την αρχή των Αλβανών. Όμως σκοτώθηκε το 1359 στη μάχη του Αχελώου. Βλ. σχετικά, Χρονικό Ιωαννίνων, 76.- I. Καντα-κουζήνης, Ιστορία, C.B. 3. 314-319, 4. 43-44.- Nicol, Despotate, 135-138. Ανάλογη κατάληξη είχε και

- η εκστρατεία του Τάγματος του Αγίου Ιωάννη κατά των Αλβανών το 1378. Βλ. σχετικά, Ασωνίτης, Νησιά Ιονίου, 115-118.– Χρονικό Ιωαννίνων, 86, & 17.– Nicol, Despotate, 148.
5. Ασωνίτης, Νησιά Ιονίου, 87-207.
 6. Χρονικό Ιωαννίνων, 76, & 4.
 7. Χρονικό Ιωαννίνων, 90 & 22.
 8. Χρονικό Ιωαννίνων, 92 & 24.
 9. Ducellier, Albanie, 491.– Χρονικό Ιωαννίνων, 93 & 27.
 10. Ducellier, Albanie, 491-492.
 11. AAV 2. 22-24 (309) 1-5-1386.
 12. Τη Χειμάρρα κατέλαβε μετά από αίτημα των κατοίκων ο Βενετός πλοίαρχος Hermolaus Lombardo, ο οποίος έλαβε και τη σχετική άδεια από τη Γερουσία της Βενετίας. AAV 2.24 (313) Ιούλιος 1386.– 2. 41 (323) 12-3-1387.
 13. AAV 2. 105 (400) Ιούνιος 1386.
 14. Ασωνίτης, Νησιά Ιονίου, 118-120.
 15. Χρονικό Ιωαννίνων, 94 & 29.
 16. AAV 2. 44 (328) 1-4-1387.
 17. Ducellier, Albanie, 490-492.
 18. Ασωνίτης, Νησιά Ιονίου, 139-141.
 19. Ρωμανός, Έργα, 112-113.
 20. Ρωμανός, Έργα, 113.
 21. A. Mustoxidi, Delle cose Corciresi, Corfu 1848, CC, LXIV, 3-1-1386 (m.v). AAV 3. 400 (1044) 1403.
 22. AAV 2. 50 (334) 8-6-1387. Είναι γνωστό ότι και η ανθηγαυική διοίκηση της Κέρκυρας μονοπωλούσε την παραγωγή αλατιού στην περιοχή, βλ. Μ. Ντούρου-Ηλιοπούλου, Η ανθηγαυική κυριαρχία στη Ρωμανία επί Καρόλου Α΄ (1266-1285). Διδακτορική διατριβή, Αθήνα 1983, 171-173.
 23. Α. Τσελίκας, Νικολάου Σπαρμιώτη, Νομικού Κορυφών «Έγγραφοι ελευθερίας» (1391), Δελτίον Ιονίου Ακαδημίας, 2 (1986) 182.
 24. AAV 2. 41 (323) 12-3-1387. AAV 2. 105-106 (400) 19-7-1390
 25. Ασωνίτης, Νησιά Ιονίου, 195-198.– Χ. Μαλτέζου, Προσωπογραφικά Βυζαντινής Πελοποννήσου και Ξενοκρατούμενου Ελληνικού χώρου, Σύμμεικτα 5 (1983) 1-5.
 26. Σ. Ασωνίτης, Petrus Capece, capita - neus Corphiensis (1367) castellanus Parge (1411), Πρακτικά Θ΄ Πανελληνίου Ιστορικού Συνεδρίου, Θεσσαλονίκη 1988, 68.
 27. AAV 2. 44 (328) 1-4-1387.
 28. AAV 2. 51-52 (336) 4-7-1387.
 29. AAV 2. 50 (334) 8-6-1387.
 30. Στις 20-1-1400 ο βάλαιος έγραψε ότι τον πύργο Σαγιάδας κατέχει ο Ζενεβίσης, και ότι μπορεί να την καταστρέψει: AAV 3. 147 (793) 6-2-1400.
 31. AAV 3. 174-5 (815-17) 22-6-1400.
 32. Οποσδήποτε η Βενετία επιθυμούσε ειρήνευση, όπως προκύπτει από εισήγηση στη Γερουσία με την ίδια ημερομηνία. Jorga, Notes, 1. 100, 22-6-1400.
 33. AAV 3. 244-245 (897) 7-7-1401.
 34. AAV 3.264 (910) 20-9-1401.
 35. AAV 17. 9(bis) 2-9-1402.
 36. Nicol, Despotate, 164.– Χρονικό Ιωαννίνων, 101 & 41.
 37. Cronaca, 115, 234.– Χρονικό Ιωαννίνων, 101 & 41.– Nicol, Despotate, 164-165.
 38. ΙΑΚ, Βενετοκρατία, Φ.97, f. 1-2. (Πρσβεία υπ' αριθ. 4, 1542).
 39. Nicolaus de Marthono, *Liber peregrinationis ad Loca Sancta*, ed. L. Le Grand, Revue de l' Orient Latin 3/4 (1895) 665.
 40. AAV 3. 229-230 (867-868) 23-10-1401.
 41. AAV 3. 229-230 (867-868) 23-10-1401.
 42. AAV 3. 229-230 (867-868) 23-10-1401.
 43. AAV 3. 229-230 (867-868) 23-10-1401.
 44. AAV 3.265-266 (911) 20-9-1401.
 45. AAV. 3.293-5 (932) 14-2-1402, 3.307-8 (951) 20-4-1402, 3.309 (953) 5-5-1402.
 46. AAV 7. 89 (1837) 11-9-1413.
 47. Ασωνίτης, Νησιά Ιονίου, 159-164.
 48. Χ. Μαλτέζου, Παρατηρήσεις στο θεσμό της Βενετικής υπηκοότητας. Προστατευόμενοι της Βενετίας στο λατινοκρατούμενο ελληνικό χώρο (13ος -15ος αι.). Σύμμεικτα 4 (1981) 1-16.
 49. Την ιδιότητα αυτή υπενθύμισαν το 1387 οι προβλεπτές της Κέρκυρας στον Κάρολο Θώπια, για να τον πείσουν να μη παραδώσει το Δυρράχιο στους Τούρκους, υποσχόμενοι ότι αν παρέδιδε το Δυρράχιο στη Βενετική διοίκηση της Κέρκυρας, μπο-

- ρούσε να εγκατασταθεί στις βενετικές κτήσεις : AAV 2. 42 (325) 30-3-1387, 2. 48 (332) 14-5-1387.— Είναι γνωστή η απάρνηση από τον Τόκκο της ιδιότητας του Βενετού πολίτη, όταν διαπίστωσε ότι η Βενετία τον αντιμετώπιζε ως υποτελή. Βλ. σχετικά, Ασωνίτης, Νησιά Ιονίου, 118-124.
50. Nicol, Despotate, 157-159.— Χρονικό Ιωαννίνων, 96-97 & 33.
51. AAV 6. 86-88(1600)27-9-1410.
52. AAV 23. 350-352(6681) 31-8-1458.
53. Ασωνίτης, Νησιά Ιονίου, 120-124.
54. Είναι χαρακτηριστικό ότι η Βενετία δεν επέβαλε embargo στις επικράτειες των πολιτογραφημένων αυτών Βενετών, όταν αυτοί έρχονταν σε επαφή με τους Τούρκους. Αντίθετα επιβλήθηκε embargo στις κτήσεις του Τόκκου, όταν αυτός συνήψε σχέσεις με τους Γενουάτες. Βλ. σχετικά, Ασωνίτης, Νησιά Ιονίου, 120-124.
55. AAV 3. 115-6 (750) 9-4-1399.
56. AAV 5. 120 (1335) 23-4-1408.
57. AAV 5. 219 (1419) 26-3-1409.
58. AAV 6. 25(1530)15-3-1410.
59. Jorga, Notes, 3. 183.
60. AAV 7. 136 (1890) 24-7-1414.
AAV 10. 68 (2279-80) 28-9-1418.
AAV 10. 198-199 (2320) 26-4-1419.
Jorga, Notes, 1.221.
61. AAV 3. 106 (736) 4-4-1399, 3. 15-6 (750).
62. AAV 3. 401 (1045) 18-7-1403.
63. Ασωνίτης, Νησιά Ιονίου, 159-171.
64. AAV 6. 25(1530)15-3-1410.
65. Ασωνίτης, Νησιά Ιονίου, 159-171.
66. AAV 7. 69 (1821) (1823) 28-7-1413.-
Ασωνίτης Νησιά Ιονίου, 164-171.
67. Ασωνίτης, Νησιά Ιονίου, 143-145.
68. Ασωνίτης, Νησιά Ιονίου, 195-198.
69. Το 1387 οι προβλεπτές της Κέρκυρας έλαβαν οδηγία να συναντήσουν τον Αλβανό ηγεμόνα του Δυρραχίου Κάρολο Θώπια και να τον παροτρύνουν να μην παραδώσει τα κάστρα του στους Τούρκους, αλλά στη διοίκηση της Κέρκυρας (AAV 2. 42(325) 30-3-1387). Λίγο αργότερα η διοίκηση της Κέρκυρας διατάχθηκε να έχει έτοιμους 12 βαλλιστάριους για να σταλούν στο Δυρράχιο, του οποίου η ηγεμόνας ήταν άρρωστος και υπήρχε
- ενδεχόμενοι να το παραχωρήσει στη Βενετία. AAV 2. 88-89 (377) 26-2-1389
70. AAV 2. 249 (550) 16-7-1394, 2.251-2 (554) 16-7-1394.
71. AAV 3. 333 (980) 1402.— G. Schirò, La genealogia degli Spata tra il XIV e XV sec. e due Bua sconosciuti. Rivista di studi Bizantini e Neoellenici, n.s. 8-9 (1971-1972), 76 n. 3.
72. Ασωνίτης, Νησιά Ιονίου, 187.
73. Cronaca 118, 462-464.
Ασωνίτης, Νησιά Ιονίου, 247-249.
74. AAV 8. 395-6(2191)19-7-1417.
75. AAV 10. 34-35 (2253) 13-6-1418, 35-36 (2254)13-6-1418.
76. AAV 10. 174-6 (2382) 6-11-1419.
77. Ασωνίτης, Νησιά Ιονίου, 188-192.
78. Ασωνίτης, Νησιά Ιονίου, 194-195.
79. AAV 14. 80-82 (3374-3375) 17-6-1430, 82-83 (3377) 6-7-1430, 85-86 (3378-3379) 6-7-1430.
80. AAV 18.89-90 (4892) 23-12-1443, 226-9(5004)14-7-1444.
81. Jorga, Notes, 3. 145 n. 1.-AAV 18. 226-229 (5004) 14-7-1444.
82. AAV 23.60 (6347) 1446.
83. AAV 23. 60 (6347) 1450-1453.
84. AAV 23.60 (6347).
85. Cerone, Alfonso, 780-82.
AAV 22.331-332 (6265) 25-10-1454, 23. 172-3 (6466) 11-8-1456.
86. AAV 23. 287 (6603) 23-12-14, 290 (6605), 297-8 (6614) 26-2-1458. Μεταξύ άλλων συμφωνήθηκε να του παραχωρηθεί οικόπεδο κοντά στο λιμάνι της Κέρκυρας για να χτίσει σπίτι, καθώς και ετήσιο εισόδημα 250 υπερπύρων. Επίσης ο ίδιος και οι συγγενείς του Gini Iniseri, Nichi Paniperi και Evreto Ilirignoti, αποκτούσαν το δικαίωμα εισαγωγής ποσότητας αδασμολόγητου κρασιού. (AAV 23. 316 (6641) 22-4-1458).
87. AAV 23. 350-352 (6681) 31-8-1458, 322-3 (6686) 5-9-1458, 358-9 (6691) 10-9-1458, 368-9 (6701) 3-10-1458, 370-71 (6703) 5-10-1458.
88. Ασωνίτης, Νησιά Ιονίου, 120-124.
89. AAV 22.331-332 (6265) 25-10-1454.
90. AAV 23. 172-3 (6466) 11-8-1456
91. Cerone, Alfonso, 849-850 και σημ. 1,

- όπου ο εκδότης παρατηρεί ότι δεν μπόρεσε να εξακριβώσει ποιος ήταν ο αναφερόμενος Simone Gimlixi.
92. AAV 23.59-61 (6347) (6348), 62 (6349).
 93. AAV 23. 179-180 (6472) 12-11-1456.
 94. AAV 23. 286 (6602) 18-11-1457.
 95. Cerone, Alfonso, 211.
 96. AAV 3. 412 (1058) 23-10-1403.
 97. AAV 7. 158-9 (1914) 5-11-1414.
 98. AAV 8. 386-88 (2185 bis) 28-6-1417.
 99. AAV 18. 9-12 (4792) 7-3-1443.
 100. AAV 3. 174-5 (815-17) 22-6-1400.
 101. AAV 22. 3-4 (5926) 18-1-1453,
22. 21 (5950) 15-3-1453,
22. 22 (5951) 20-3-1453.
 102. AAV 22. 66 (6000) 12-7-1453.
 103. AAV 22. 237 (6177) 15-6-1454.
 104. Λόγω του βενετοτουρκικού πολέμου οι συναλλαγές με την περιοχή του Αργυροκάστρου μειώθηκαν και το 1471 αποφασίστηκε να επεκταθεί η επιβολή του δασμού και στους Κερκυραίους εμπόρους. Το 1473 κερκυραϊκή πρεσβεία διαμαρτυρήθηκε για την αδικία. Όμως η Γερουσία δεν συγκινήθηκε και αποφάσισε την συνέχιση της επιβολής του (IAK Βενετική Διοίκηση, Φ. 97, 1r, 29-8-1473).
 105. Ασωνίτης, Νησιά Ιονίου, 187-195.
 106. AAV 25. 168 (7428) 29-7-1467.– Στις αρχές του 16ου αι. ο Turmo de Tocco, πιθανότατα απόγονος του Rolando ήταν μέλος πρεσβείας που οι Κερκυραίοι έστειλαν στη Βενετία (Κ. Σάθας, Μνημεία της Ελληνικής Ιστορίας, 5. 249-252, 258).
 107. AAV 7.136 (1890) 24-7-1414,
10. 68 (2279) 28-9-1418.
 108. AAV 10. 45-46 (2261) 10-7-1418.
 109. AAV 23. 59-61 (6347-6348) 15-9-1455.
 110. AAV 10. 118-119 (2320) 26-4-1419.
 111. AAV 16. 92 (3915) 11-5-1440.
 112. AAV 15. 211-214 (3736) 27-10-1436.
 113. Ι. Ρωμανός, Ιστορικά Έργα, Κερκυραϊκά Χρονικά 7 (1959) 117-125.
 114. Χρονικό Ιωαννίνων, 76, & 4.

